BUDSKABET

Fordybelse Analyse Inspiration

5/2025

TEMA:
FEJL I FORKYNDELSEN

6
Den snigende loviskhed

14
Levende lov og evangelium

20
Frelseshistoriens midtpunkt

BUDSKABET

WWW.BUDSKABET.DK
Nr. 5/2025. Årgang 161
ISSN 0901-4802
ISSN 2446-404X (Budskabet online)
Budskabet udkommer fem gange om året, næste gang den 13. februar.

LAYOUT
Amalie Puggaard Poulsen

FORSIDEFOTO
Unsplash

TRYK
Jørn Thomsen Elbo A/S

ABONNEMENT
Papirudgave med fri netadgang: 330 kr. (unge under 30: 190 kr.)
Gaveabonnement: 190 kr. for papirudgave, 110 kr. for netudgave
Gebyr for udlandsabonnement: 50 kr.

UDGIVER OG EKSPEDITION
Luthersk Mission (LM)
Industrivænget 40, 3400 Hillerød
tlf. 4820 7660, dlm@dlm.dk
www.dlm.dk

MAIL- OG ADRESSEÆNDRING
LM får *ikke* automatisk besked, når du flytter eller ændrer mailadresse eller efternavn. Giv derfor altid selv besked, når dine kontaktoplysninger ændres. Det er vigtigt, så både *Budskabet* og betalingsopkrævning når frem til rette sted.

REDAKTØR
Mathias Richard Jefsen-Hansen
Ånumvej 3, 6900 Skjern
tlf. 24814971, mjh@dlm.dk

REDAKTIONSUDVALG
Alex Dahl Karlsen
cand.scient.pol., Tarm
alex.dahl.karlsen@gmail.com

Anette Idorn
sygeplejerske, Kastrup
idornanette@gmail.com

Anton Bech Braüner
frimenighedspræst, Hillerød
a_brauner@hotmail.com

Helene Schou Andersen
læge, Kolding
helene@ksandersen.dk

Steffen Juul Pedersen
sælger, Haderslev
steffenjuul@outlook. com

Artiklerne i Budskabet afspejler ikke nødvendigvis redaktionens synspunkter, men redaktionen er ved deres optagelse ansvarlig for, at holdninger og synspunkter må kunne rummes inden for det, som Luthersk Mission (LM) står for.

FORDYBELSE *i bibelsk og luthersk tro*

ANALYSE *af tidens strømninger*

INSPIRATION *til kristent liv og mission*

INDHOLD

LEDER

04 Gud bruger fejlbarlig forkyndelse
Mathias Richard Jefsen-Hansen

TEMA: FEJL I FORKYNDELSEN

06 Den snigende loviskhed
Anton Bech Braüner

10 Loven er god
Henrik Gren Hansen

14 Levende lov og evangelium
Reidar Puggaard Poulsen

17 Fornuft og følelse i forkyndelsen
Cecilie og Lars Malmgaard Jensen

ANDRE ARTIKLER

20 Frelseshistoriens midtpunkt
Anders Zoll Landkildehus

24 Opgør om fortabelsen
Lars Malmgaard Jensen

HORISONT

28 Utilstrækkelighedens åbne vindue

PERSPEKTIV

29 Ovenlys på Bibelens fremtidsfokus

FOR TROEN

30 Amos' Bog: Når løven brøler
Andreas Kammersgaard Ipsen

34 Mit livsløb er i Guds hånd
Ivan Jakobsen

BØGER

36 Da jeg så Jesus smile
37 I sit billede skabte han dem
38 De gode (nok) forældre

På sin vis er det ironisk, at vi som samfund måske mere end nogensinde accepterer og taler om vores følelser, men i det kirkelige miljø – i hvert fald det, vi befinder os i – er forkyndelsen i meget ringe grad følelsesbetonet.

CECILIE OG LARS MALMGAARD JENSEN SIDE 17

LEDER

Gud bruger fejlbarlig forkyndelse

AF MATHIAS RICHARD JEFSEN-HANSEN

Forkyndelsen rammer ikke altid plet. Men også i det fejlbarlige og ufuldkomne møder Gud os med sin Ånd.

Alle prædikanter og forkyndere kender den. Tvivlen. Her tænker jeg ikke på tvivlen på egen frelse eller Guds eksistens. Det kan alle kristne opleve. Men der findes også en tvivl på den forkyndelse, man leverer.

Det kan være mange ting, man som forkynder tvivler på. Siger jeg mon noget forkert? Siger jeg noget rigtigt på en uhensigtsmæssig måde? Rammer jeg en sund balance mellem lov og evangelium? Er jeg pædagogisk nok? Er min forkyndelse skarp nok? Har den tilstrækkeligt med sjælesørgerisk fingerspidsfornemmelse?

Mange af os, der jævnligt træder op på en prædikestol, formidler bibelfortællinger til børn eller på andre måder arbejder med forkyndelse, kender til de kritiske spørgsmål, vi kan stille os selv. Vi kender til dem i forberedelsen, og vi kender til dem efterfølgende.

Nogle gange føles det bare, som om man ramte ved siden af. Eller det kan føles, som om det, der gav så god mening i mit eget hoved, da jeg forberedte det, ikke kommer rigtigt ud.

Håndværk og åndværk

At forkynde evangeliet er et *håndværk*. Vi kan øve os, få erfaring, læse og dygtiggøre os. Det bør vi gøre. For det, vi har fået betroet, er vigtigt. Vi skal ikke tage let på det. Vi skal tage vores kald og opgave alvorligt, for det gælder liv og død, frelse og fortabelse. Vi skal tage vores tilhørere alvorligt og forkynde evangeliet livsnært ind i deres hverdag. Vi skal stræbe efter at kende Guds ord, leve med det og have fingeren på tidsåndens puls.

Men at forkynde evangeliet kan ikke reduceres til håndværk og evner. Mere end noget andet er kristen forkyndelse *åndværk*. I bund og grund er det aldrig mig, der lykkes med min forkyndelse. Det er Gud, der lykkes med sin forkyndelse gennem mig.

I bund og grund er det aldrig mig, der lykkes med min forkyndelse. Det er Gud, der lykkes med sin forkyndelse gennem mig.

Det skal vi huske, både når vi oplever at ramme plet med vores forkyndelse, og når vi oplever, at det ikke blev, som vi håbede. Bag ved forkynderens arbejde arbejder Helligånden.

Forkyndelse er håndværk og åndværk. Hvis vi ikke tager håndværket seriøst, svigter vi. Men hvis Ånden ikke virker, er håndværket spildt arbejde.

Forvent noget

Vi stiller ofte høje krav til forkyndelsen. Det gør vi både som forkyndere og som tilhørere. Vi forventer, at forkynderen har forberedt sig grundigt, har forstået teksten og anvender velvalgte billeder og personlige vinkler. Samtidig ved vi også, at forkyndelsen ikke altid rammer plet, og den erfaring farver vores forventninger til den forkyndelse, vi møder.

Hvorfor får jeg ikke altid noget ud af forkyndelsen? Måske skyldes det ikke kun prædikanten, men også mig selv som tilhører. Måske bliver min egen lave forventning til forkyndelsen nogle gange til en selvopfyldende profeti. Måske går jeg til forkyndelsen som en Netflix-serie, der skal være lige til at sluge, for at den er interessant. Og hvis den ikke fungerer for mig, finder jeg bare en anden. Hvis jeg tænker sådan, lukker jeg hurtigt ned, hvis jeg ikke bliver fanget fra starten.

Hvad forventede du, sidst du satte dig for at lytte til forkyndelse? Det kom muligvis an på, hvem du skulle lytte til, hvor oplagt du selv var, og tusind andre ting. Men forventede du, at Helligånden havde noget på hjerte netop til dig? Hvis ikke, havde du for lave forventninger. Der er nemlig meget mere på spil i forkyndelsen end bare formidling. Der er et levende ord på spil. Der er en Ånd, der virker. Forkyndelsen er relationel. Ikke først og fremmest mellem forkynderen og tilhøreren. Men mellem Gud og mig, uanset om jeg er forkynder eller tilhører.

Som tilhørere skal vi affinde os med, at forkyndelsen ikke er til topkarakter hver gang. For også gennem den fejlbarlige og gennemsnitlige forkyndelse virker Guds Ånd. Husk det, også når navnet på prædikanten ikke er det, der trækker mest, når du føler dig uoplagt eller let bliver distraheret. Gud arbejder. Det gør han i øjeblikket, og det gør han over tid. Hvis ikke han gjorde det, og fortsat vil gøre det, kunne vi lige så godt lade være. ▪

Mathias Richard Jefsen-Hansen

TEMA

Den snigende loviskhed

AF ANTON BECH BRAÜNER

Loviskheden er lige så gammel som troen på Gud. Det er nemlig indbygget i vores inderste fibre som mennesker, at vi gerne selv vil gøre noget for at gøre Gud tilfreds og være retfærdige for ham.

Anton Bech Braüner
Præst i Hillerød Frimenighed
og redaktionsmedlem
a_brauner@hotmail.com

En populær forestilling, der svømmer rundt i kristne cirkler, er, at Jesus kom med evangeliet for at sætte en stopper for Guds lov.

Men Jesus kom ikke for at ophæve loven. Jesus siger faktisk ligeud: "Tro ikke, at jeg er kommet for at nedbryde loven, (...) men for at opfylde" (Matt 5,17).

Det er altså ikke et problem i sig selv, når Guds lov og krav bliver forkyndt. Det skal forkyndes. Problemet opstår, når loven forkyndes på en måde, der er *lovisk* og underminerer evangeliet. Det er netop denne fejltype i forkyndelsen, vi kunne kalde for *loviskheden*, der er fokus for denne artikel.

Hvad er loviskhed?

Allerede her er det på sin plads at trække lidt i håndbremsen. For hvad mener vi egentlig med ordet loviskhed?

Så lad os begynde med et lille lynkursus i lov og evangelium.

I Bibelen taler Gud grundlæggende på to måder[1]:

1. Lov. Gud kommer med sine krav om, at vi følger hans vilje, og han fortæller åbent om sin vrede over vores synd.
2. Evangelium. Gud kommer med et befriende og godt budskab om Guds nåde og kærlighed i Jesus, så der er frelse for syndere, der tror på ham.

Hvis vi som bibellæsere lærer at skelne mellem disse to typer af budskaber i Bibelen, ligger der et stort potentiale for hvile og glæde i livet som kristen. Det befriende budskab, som Guds ord fortæller, er nemlig, at vores forhold til Gud alene afhænger af, hvad Gud har gjort for at frelse os i Jesus.

Loviskhed er, når lov og evangelium blandes sammen, så vores forhold til Gud kommer til at afhænge af, at vi opfylder loven. For lad det være sagt med det samme. Det kan vi ikke. Det

Loviskhed er, når lov og evangelium blandes sammen, så vores forhold til Gud kommer til at afhænge af, at vi opfylder loven.

var det faktisk kun Jesus, der kunne, og derfor er det alene hans liv, død og opstandelse, der kan være vores grundlag for fred med Gud.

Hvorfor opstår loviskheden i forkyndelsen?

Der kan være mange konkrete årsager til, at loviskheden sniger sig ind i forkyndelsen, og kirkens historie er fuld af eksempler til skræk og advarsel.

Men grundlæggende har loviskheden to fejlkilder: at vi overvurderer lovens betydning, eller at vi undervurderer den.

Når loven overvurderes

Trangen til at overvurdere Guds lov er måske den mest åbenlyse form for loviskhed, for her tales der typisk meget om Guds lov.

Helt ufiltreret kan man møde denne opfattelse hos meget religiøse mennesker fra andre religioner, der ikke kender evangeliet, men har en stærk tro på, at en pilgrimstur og bøn fem gange om dagen, eller et slukket komfur og en død telefon på sabatten, kan redde dem i sidste ende. Her tror man nemlig i store træk, at det er Guds lov, der skal redde os i sidste ende.

Men heri består netop den første fejlkilde til loviskheden: at man overvurderer Guds lov ved at tro, at den er i stand til at frelse.

I den katolske kirke var det en udbredt overbevisning i 1500-tallet, hvor Martin Luther og de andre reformatorer genopdagede evangeliet. Martin Luther og andre med ham kritiserede derfor indædt det store fokus på pilgrimsture og muligheden for at betale aflad for sine synder ved at betale et bestemt beløb til kirken eller ved at gøre bestemte gerninger.

I en mere simpel udgave er det også denne loviske tankegang, vi møder hos almindelige danskere, som helt uanfægtet tænker, at de bliver frelst, fordi de er gode mennesker.

Men apostlen Paulus korrigerer denne opfattelse hos galaterne, som oplevede at denne tankegang trængte sig ind i deres tanker om, hvad det vil sige at være kristen. Han understreger, "at et menneske ikke gøres retfærdigt af lovgerninger med kun ved tro på Jesus Kristus" (Gal 2,16). Ingen lovoverholdelse kan frelse et menneske.

Dette skyldes ikke, at fuldkommenhed ikke er det, som Gud dybest set ønsker (Matt 5,48). Det skyldes, at fuldkommenhed er noget, som vi som mennesker ikke kan levere på grund af vores syndige natur. Som Paulus formulerer det: "Det, som loven ikke kunne, fordi den kom til kort på grund af kødet, det gjorde Gud: Han sendte sin egen søn" (Rom 8,3).

Vores problem som mennesker består i, at vi netop ikke kan overholde Guds bud. Dermed står vi alle under Guds forbandelse i udgangspunktet (Gal 3,10).

Men evangeliet er, at Jesus tog den forbandelse, der hviler på menneskeheden på grund af vores manglende lovoverholdelse, på sine skuldre og døde på et kors. Derfor er der frihed, for så kan loven ikke længere fordømme os (Gal 3,13).

Når loven undervurderes

Den anden form for loviskhed er langt mindre åbenlys. Den er faktisk nærmest skjult. Den reklamerer nemlig ikke ligefrem med et stort fokus på Guds lov. Derfor er den også langt mere lumsk, fordi den på overfladen kan se ud til at rumme et positivt budskab og et optimistisk syn på menneskets evner.

Denne fejlkilde til loviskhed består ikke så meget i, at den vil gøre loven til frelsesvej, selvom det let bliver resultatet. Den består snarere i, at den undervurderer, hvor radikale krav, Gud stiller til os i sin lov. Dermed er den loviskhed, der undervurderer loven i familie med antinomismen.[2]

Det, Gud kræver i sin lov, er nemlig ikke kun en ydre overholdelse af sine bud. Gang på gang nævner Jesus, at også den, der hader sin næste, har begået mord i sit hjerte (Matt 5,22), eller den, der har seksuelle fantasier om et andet menneske, som ved-

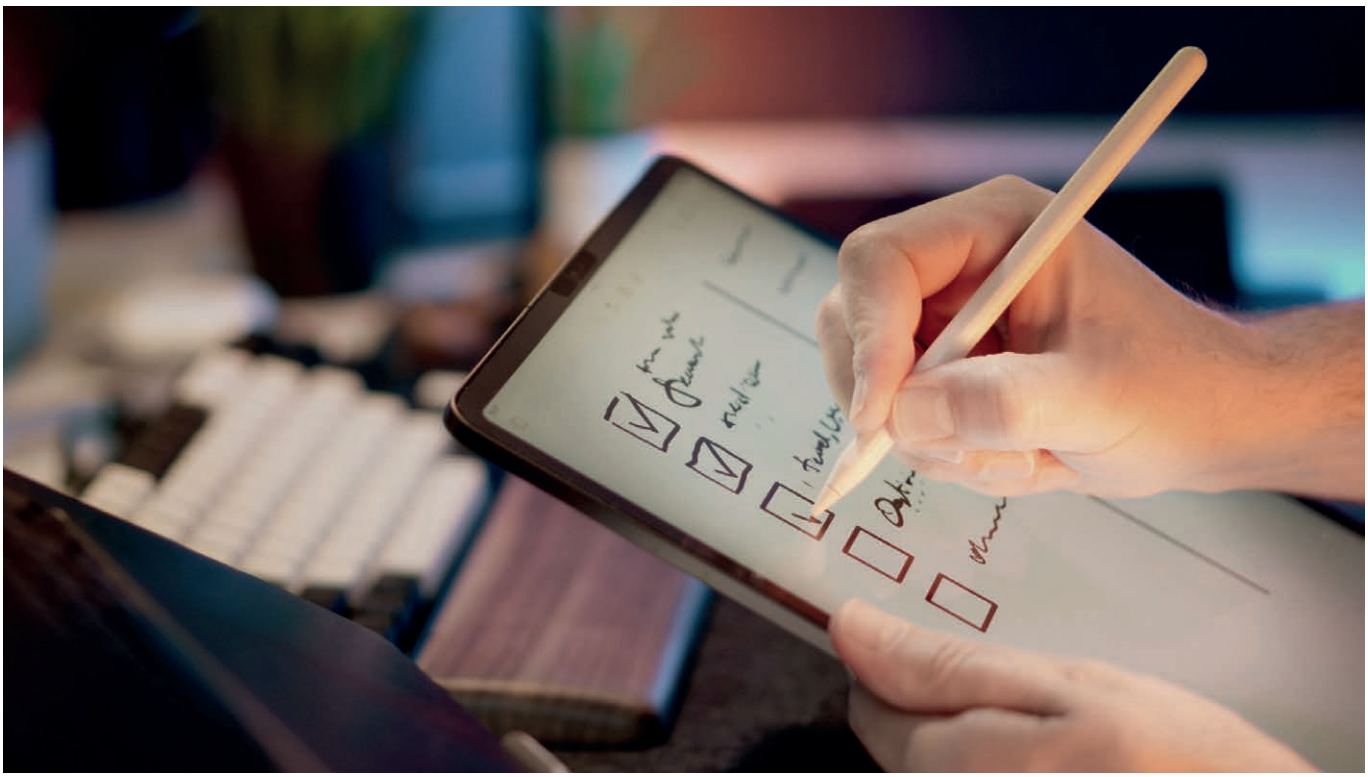

FOTO: UNSPLASH

Hvis loven undervurderes, bliver den overkommelig – og så har vi ikke længere brug for en frelser.

kommende ikke er gift med, begår hor og bryder et ægteskab (Matt 5,28). Med andre ord er også begæret i tanker og hjerte synd mod Gud.

Det kan umiddelbart lyde sympatisk, når prædikanter ikke ønsker, loven skal fylde så meget i forkyndelsen. Det vigtigste er vel evangeliet? Men hvis lovens krav bliver devalueret, risikerer vi i sidste ende med at lukke loviskheden ind ad bagdøren.

For når lovens krav pludselig lyder overkommelige, vil tanken hurtigt melde sig, at det nok bare er det, der skal til, for at vi skal frelses. Sagt på en anden måde: Hvis vi undervurderer Guds lov, er det et spørgsmål om tid, før undervurderingen fører til overvurdering.

For noget tid siden læste jeg noget om LM's første formand, Christian Møller, der forbavsede mig. Christian Møller var i de første år af sin tjeneste prædikant i vækkelserne på Bornholm, og før han fik øjnene op for evangeliets skønhed, havde han haft en lovisk forkyndelse, som var præget af en streng pietistisk form for kristendom med stor vægt på anger og bod.

Derfor var det ikke mindre overraskende for mig at læse, hvad problemet var med hans forkyndelse dengang. Han havde efter eget udsagn prædiket noget "forfærdeligt Tøi for de arme Sjæle, en Lov som aldrig kunde dræbe Menneskets Fortrøstning paa egen Kraft" (Møller, Christian (1866-1): Budskab fra Naadens Rige, s. 7-8).

Det, der gjorde Møllers tidlige forkyndelse lovisk, var altså ikke, at han havde forkyndt Guds lov for meget. Han havde forkyndt Guds lov, men i en forsimplet udgave, som virkede overkommelig. Dermed havde han undervurderet den diagnose, som Guds giver af, hvordan det står til med os.

Lovens primære funktion er nemlig en helt anden! At give syndserkendelse "For af lovgerninger bliver intet mennesket retfærdigt over for ham; det, der kommer ved loven, er jo syndserkendelse" (Rom 3,20).

Den amerikanske teolog John Pless har formuleret det sådan, at "[h]vis man tror, at loven kun skal regulere vores handlinger, fortælle os, hvad vi må gøre og ikke må gøre, så har den endnu ikke nået sit gudgivne mål. Når loven ikke prædikes med det formål at afsløre vantro, vil den blot skabe farisæere. Så vil mennesker forveksle moralitet og tro, og så vil loven blive regnet for et godt budskab" (Pless, John T. (2013).

Den, der vil slippe af med Guds lov, ender med at miste evangeliet.

Lov & Evangelium – at bruge sandhedens ord ret, s. 45).

Eller formuleret på en anden måde: "Når man fjerner fra loven alt det, der efter synderens mening er over evne, og sætter målet for hellighed så lavt, at det ligger inden for mulighedernes grænse at nå det, bliver selvtilfredshed og egenretfærdighed uvægerlig følgen" (Rosenius: Samlede Skrifter, bind III – Loven, s. 13).

Når loven undervurderes og nedskrives, tjener den ikke sin funktion med at drive os til Kristus, og fordi vi aldrig rigtig finder ud af, at vi har brug for ham, fastholdes vi i en optimistisk tro på vores egne evner. Dermed mister vi vores behov for Jesus.

Den, der vil slippe af med Guds lov, ender med at miste evangeliet.

Hvordan undgår vi loviskheden i dag?

Loviskheden har mange veje ind i forkyndelsen – også i dag.

I moderne og søgervenlige kirker fremstilles kristendommen nogle gange som praktiske leveregler til inspiration for at leve et mere fuldkomment liv på en måde, der kan lyde både attraktiv og hverdagsrelevant. Hvis hele vægten kommer til at ligge på, hvordan vi skal leve, og loven aldrig viser os vores sande tilstand over for Gud i os selv, ender det dog hurtigt i en optimistisk, men lovisk kristendom, der minder mere om selvhjælp og selvudvikling end om evangelisk tro. For opgaven virker overkommelig, og behovet for Jesus udebliver.

Men hvordan står det egentlig til hos os selv?

Skal man tro den svenske præst Magnus Persson, der for nogle år siden tog en u-vending og skiftede den søgervenlige kristendomsform som beskrevet ovenfor ud med en søsterbevægelse til Luthersk Mission i Sverige, er udfordringen en helt anden.[3]

Når han ser bibeltro vækkelseskristne i Norden, bemærker han, at der er en tendens til, at evangeliet bliver taget for givet, fordi det er en arv, som man skammer sig lidt over. Rosenius, Luther og lov og evangelium lyder måske ikke som hurra-ord i moderne ører. Men hvis vi tager evangeliet for givet, fordi vi skammer os over vores arv, er der en risiko for, at evangeliet bliver den bedst bevarede hemmelighed i kirken.

Måske passer den analyse ikke i Danmark. Alligevel er det værd at overveje, om evangeliet får den saglige prioritet i forkyndelsen. Tør vi proklamere evangeliet, eller undskylder vi for, at det er noget, vi har hørt mange gange?

Evangeliet må aldrig blive antaget. Det skal proklameres. Den kirke, der antager evangeliet, er kun en generation væk fra at miste det.[4] ■

1 Paulus anvender selv begreberne lov og evangelium i henholdsvis Romerbrevet og Galaterbrevet som en bibelteologisk nøgle til at forstå Guds ord i sin helhed. Der er naturligvis andre bibelteologiske nøgler, vi kan forstå Guds ord ud fra (pagten, Guds rige etc.), men begreberne "lov" og "evanglium" er alligevel en afgørende nøgle til at forstå Bibelens centrale anliggende om frelsen i Jesus, som har et enormt sjælesørgerisk potentiale både for forkyndelsen og livet som kristen.

2 Se artiklen "Loven er god" i dette nummer.

3 Se eksempelvis hans analyse her: sambaandet.no/2018/06/15/vi-ma-fa-tilbake-troen-pa-evangeliet/

4 Carson, D. A. (2007). *Med korset i fokus,* LogosMedia, s. 61

TEMA

LOVEN ER GOD

AF HENRIK GREN HANSEN

Loven er god, siger Paulus. Men loven er også en dræber, siger selvsamme Paulus. Hvordan forholder vi os i dag til sådan en dræbende god lov?

Henrik Gren Hansen
redaktionssekretær i Nyt Liv
henrik.gren.hansen@nytliv.dk

Kaffen er serveret. Jeg har lige holdt en af mine bedste prædikener. Sådan føler jeg det i hvert fald selv. Som regel er jeg fuld af selvkritik og negative evalueringer indeni, både op til, under og efter en prædiken. Denne prædiken var anderledes. Usædvanligt frigørende og glædelig for mig selv. Den gik simpelthen rent ind – som Guds ords trøst til mig. Så er det skønt at prædike!

Jeg sætter mig ved det veldækkede kaffebord, og straks kommer en af de unge gående med målrettede skridt hen mod mig. Jeg tænker, han nok vil sige tak for prædikenen – og det gør han vist nok også. Men lige efter den hurtige og høflige tak kommer det egentlige anliggende, som er det, der nu står tilbage i min erindring fra aftenen: "Det var godt nok en noget negativ prædiken!"

Jeg kunne næsten ikke tro mine egne ører. Negativ? Hørte du ikke efter? Det var da den mest opløftende prædiken, jeg længe har holdt …

Det siger jeg selvfølgelig ikke. Jeg prøver at tage responsen ind.

Det, der for mig var det mest glædelige budskab, var for i hvert fald én af tilhørerne et budskab, der gjorde ham nedtrykt og demotiveret. Det, der var livet for mig, var tæt på uudholdeligt at høre på for ham.

Det var en prædiken om Guds hellighed og dom over synden, jeg havde holdt. En prædiken, hvor jeg på baggrund af bibelteksten forkyndte loven så radikalt, at der ingenting blev tilbage at bygge på hos mig.

Det var det, der var det negative. Men det negative tjente jo til, at jeg kunne få lov til at hvile helt og fuldt i Jesus og hans frelse for ugudelige, uduelige syndere. Det negative tjente til, at jeg kunne få al min glæde i Jesus – og på den bag-

FOTO: UNSPLASH

grund blive sat fri til at tjene min næste. "Glæde i Herren er jeres styrke" (Neh 8,10).

Sådan er loven god

Vi ved, at loven er god. Men hvordan er den god? I Bibelen bruges det både som et *ontologisk* og et *funktionelt* udsagn. Med andre ord: Loven er god i kraft af, hvad den *er*, og i kraft af, hvordan den *bruges,* når den altså bruges ret.

1) Ontologisk: Loven er god på grund af det, den er

Loven udtrykker Guds vilje og væsen. Det gør den, når den lyder, som fx Jesus forkynder den i Bjergprædikenen. Når vi med Jesus ser loven i hele dens fylde og hellighed, ser vi ind i Guds hjerte. Så ser vi også, at lovens kerne er *kærlighed*. Den kærlighed, som Paulus taler om i 1 Kor 13, er lovens fylde. Den kærlighed, som Gud viser ved at sende sin egen søn til den ugudelige verden, er lovens fylde. Den kærlighed, der ikke søger sit eget; den kærlighed, der ofrer sig selv for dem, der mindst har fortjent det. Den kærlighed er et blik ind i Guds væsen. "Gud er kærlighed," siger Johannes. Og loven er et udtryk for den kærlighed.

Loven er altså god, fordi Gud er god. Og loven viser os Gud i sin fuldkommenhed.

Det er dén lov, der ontologisk, altså i sit væsen, er god. Den radikale lov. Filer vi på loven – gør vi den overkommelig og menneskelig – er den ikke længere god i sit væsen. For "ingen er god undtagen én, nemlig Gud" (Mark 10,18).

2) Funktionelt: Loven er god på grund af det, den udvirker

Loven kan desuden være *funktionelt* god. Det er den ikke automatisk, men det er den, når den bruges efter sin guddommelige hensigt. Loven

I de mange nederlag lærer vi at elske Jesus og klynge os til ham. Det er nemlig lovens dybeste formål.

Hvis loven ikke slår ihjel, kan Ånden heller ikke gøre levende.

har i en luthersk forståelse tre brug, og de er alle tre gode. Men *kernen* og den *egentlige* brug af loven er ifølge Luther den, vi møder hos Paulus, når han siger: "Bogstaven [= loven] slår ihjel, men Ånden gør levende" (2 Kor 3,6). Lige så god loven er, lige så dræbende er den. Og selvom det lyder pessimistisk, er der ingen tvivl om, at det faktisk er en *god* ting. Det er *godt*, at loven slår ihjel. For hvis loven ikke slår ihjel, kan Ånden heller ikke gøre levende. Hvis loven kun er en skæv uppercut, der lader os ligge rallende i grøftekanten et stykke tid, er evangeliet heller ikke andet end et sølle plaster på såret. Nej, Ånden giver et nyt liv til den, der er død.

Eller sagt på nikodemusk: Vi skal ikke mase os ind i vores mødres maver igen for at blive født. Det er et håbløst projekt! Det er et helt nyt liv, der skal til. Hvis loven ikke gør sin radikale gerning og dræber os, er den ikke bare halvgod og bedre end ingenting, så er den en afgudsvej, der fører til fortabelsen. Men hvis loven dræber, er den god – for så kan Ånden komme til.

Hvordan dræber loven? Det kan vi ikke sætte på en psykologisk formel, som man nogle gange fejlagtigt har gjort. Mennesker er forskellige – og kristne er mennesker! Men uanset hvordan det føles: Ved loven dræber Ånden vores tiltro til os selv.

Det gør Ånden i omvendelsen, når vi bliver vendt fra os selv til Jesus. Men den samme bevægelse må Ånden kontinuerligt frembringe i en kristens liv i en daglig omvendelse. Guds ord dræber og gør levende. Det er sådan, Gud har bestemt at bære os hjem på sit mægtige ord. Det giver kamp med os selv og vores synd – men først og fremmest giver det hvile og glæde i Jesus.

Antinomistisk lovforkyndelse

Loven er altså – både ontologisk og funktionelt – kun god, når der ikke files på den. Møder vi ikke loven i al dens radikalitet, møder vi ikke Guds gode væsen i loven. Og bruges loven ikke til at dræbe os, men bare til at give os nogle overkommelige udfordringer, er den heller ikke god i bibelsk forstand.

Det er her, indvendingerne står i kø. Den dræbende lovforkyndelse opleves enten dræbende *kedsommelig*, fordi den indgår i et forudsigeligt lov og evangelium-skema, dræbende for *motivationen*, fordi den virker upraktisk og virkelighedsfjern, eller dræbende for *selvværdet* eller *glæden i kristenlivet*, fordi man bliver deprimeret over at få alt det slynget i hovedet, som man ikke kan, og som ikke lykkes for én. Derfor er der i en del forkyndelse i dag en reel antinomisme.

Ikke en *formel* antinomisme forstået sådan, at man slet ikke vil høre om loven og alt det, vi skal som kristne, for det vil vi sådan set gerne. Men en *reel* antinomisme forstået som et opgør med det, som Luther kaldte for "lovens rette opgave og vigtigste og egentlige brug", dvs. loven som den, der vil "åbenbare mennesket dets synd, blindhed, elendighed og den velfortjente vrede fra Gud".[1] Dén brug af loven er i dårlig kurs, den virker forældet, slidt og som et levn fra en negativ pietistisk tradition – selvom den altså er både luthersk og bibelsk.

Derfor har vi i dag en tendens til en slags antinomistisk lovforkyndelse: en positiv og aktivistisk lovforkyndelse, der skal give os glæde og motivation til at gøre godt, men som står i opposition til den gode, egentlige lovforkyndelse, der skal gøre os færdige med os selv og give os alting i Jesus.

Radikal, men praktisk

I mødet med den antinomistiske lovforkyndelse er det vigtigt at forstå, hvad der driver den, og hvor den eventuelt kan have en berettiget kritik mod den klassiske missionshusprædiken. Måske *er* der faktisk en måde at forkynde den radikale lov på, som er dræbende for både engagement, motivation og selvværd. Måske findes der en form for stivnet pietistisk lovforkyndelse, der ikke dræber gamle Adam, men dræber det kristne liv og den kristne glæde?

I så fald tror jeg, vi har meget at lære ved at vende tilbage til Luther (som også de gode af pietisterne gjorde!). For der er masser af liv i Luthers lov og evangelium-forkyndelse. Der er en

Bjergprædikenens lov er nøjagtig lige så konkret, som den er umulig. Og sådan skal vi også forkynde og tage den til os i dag.

grund til, at Luther sagde, at han selv som teologisk professor aldrig blev færdiguddannet i lov og evangelium. Det er ikke, fordi det er så kompliceret en ting for hjernen at forstå. Det er ikke en teori, der skal udredes og forklares hver gang. Det er et liv, der skal leves.

Loven er kun god, hvis den er radikal, men loven er også kun god, hvis den er praktisk og taler direkte ind i vores liv og hverdag. Det er nok her, det tit går galt. For enten saver man på det ene, eller også saver man på det andet. Den radikale lov og hverdagslivet ligger for langt fra hinanden. Derfor vælger man den selvudviklende hverdagslov med dens realistiske ambitioner og målsætninger, eller også forkynder man den radikale lov som et smukt, teologisk ideal, vi hurtigt kan gøre os færdige med, fordi det svæver i abstrakte englehøjder.

Det var ikke sådan, Luther forkyndte loven. Det er heller ikke sådan, vi hører om den i Bibelen. Bjergprædikenens lov er nøjagtig lige så konkret, som den er umulig. Og sådan skal vi også forkynde og tage den til os i dag.

”Enhver, som bliver vred på sin broder, skal kendes skyldig af domstolen.”

”Enhver, som kaster et lystent blik på en andens hustru, har allerede begået ægteskabsbrud med hende i sit hjerte.”

”Kærligheden er tålmodig, kærligheden er mild, den misunder ikke, kærligheden praler ikke, bilder sig ikke noget ind. Den gør intet usømmeligt, søger ikke sit eget, hidser sig ikke op, bærer ikke nag” osv.

Stop op. Tag det ind. Prøv dig selv på hver enkelt sætning. Brug det som vejledning i dit kristne liv. For det er alvorligt ment. Det er meningen, du skal handle på det og gøre det konkret ind i dit eget liv.

Vi lider nederlag igen og igen – ja. Men der er da masser at gå i gang med!

Og i de mange nederlag lærer vi at elske Jesus og klynge os til ham alene. Det er nemlig lovens dybeste formål. Den vil lede os til at finde hvile i Jesus!

Når vi hviler hos Jesus, bliver vi sat fri til at tjene vores næste. Så fyldes vi ved evangeliets kraft af den nye vilje indefra til at følge loven og elske, som Jesus har elsket os først.

Den bedste kur

”Buddet, som skulle have ført til liv, viste sig at blive min død. For med buddet fik synden et påskud og forledte mig og dræbte mig med det.”

Sådan vidner Paulus i Romerbrevet 7. Men læser vi videre, ser vi, at det var et godt drab. Det var ganske vist et drab, der førte Paulus ind i anfægtelsens mørke, hvor han kom til at kende sig selv og måtte råbe: ”Jeg elendige menneske! Hvem skal fri mig …?”

Men det var i dét mørke, takken og lovsangen blev født: ”Men Gud ske tak ved Jesus Kristus, vor Herre! Så er der da nu ingen fordømmelse for dem, som er i Kristus Jesus!”

Det er lige det, loven vil, og det er det, den gode lovforkyndelse gør. Den rammer os og viser os vores synd, blindhed og elendighed, som Luther siger. Men det er kun halvvejen. For hovedformålet med loven er at føre os til evangeliet, til Jesus, til synderes ven og frelser, og knytte os til ham.

Der kan være mange ting, man som prædikant skal tænke over, når man forkynder loven og evangeliet i dag. Men lad os ikke blive trætte af at forkynde det budskab, der førte Paulus til liv og glæde i Jesus. Og lad os frem for alt ikke blive trætte af selv at *leve* af det budskab og bruge det i hverdagen. Det er den bedste kur mod dårlig forkyndelse. ■

1 Citeret fra Finn B. Andersen: *Lovens tredje brug hos Luther og Melanchton,* www.lutherdansk.dk/Web-Lovens%20tredje%20brug/Lovenstr.htm

TEMA

Levende lov og evangelium

AF REIDAR PUGGAARD POULSEN

Lov og evangelium er ikke blot teoretiske størrelser. Det er en levende virkelighed, som Gud ønsker at møde os med i vores skamfuldhed og utilstrækkelighed.

Reidar Puggaard Poulsen
Præst i Nordvestkirken
rpp@dlm.dk

Og så er det, at kameraets øje fanger et papir, der hænger over Lines computer. Et helt almindeligt stykke A4, hvor der står "Hvis bedre er muligt, så er godt ikke godt nok". Og det er i al sin enkelhed det mest præcise billede på, hvordan det er at være ung i dag.

Ovenstående er et citat fra Christian Hjortkjærs bog *Utilstrækkelig*. Hjortkjær beskriver 3.g'eren Line, der vil gerne gøre tingene ordentligt, og bliver sur på sig selv, hvis hun ved, at hun kan gøre tingene bedre end det, hun har gjort. Af samme grund vil hun gerne have 10 eller 12 ved eksamen – hver gang.

En påbudskultur

Hjortkjærs fremragende bog beskriver det pres som de unge elever, han møder på Silkeborg Højskole, oplever.

Line beskrives forskelligt fra Hjortkjærs egen bedstemor. Hun voksede op i en forbuds- og lydighedskultur. Når bedstemoderen som ung forbrød sig, var det tydeligt, at hun havde gjort det, fordi der var et tydeligt afgrænset felt, hun havde bevæget sig uden for. Et rap over nallerne efterfulgt af et undskyld bragte overtrædelsen ud af verden og bedstemoderen indenfor det acceptable igen.

Den mulighed har Line, ifølge Hjortkjær, ikke. Forbuds- og lydighedskulturen er blevet afskaffet. Nu lever Line i en påbudskultur. Det er hende selv, der har skrevet papiret, der hænger over hendes computer med sit uendeligt krævende påbud. Hvorfor stiller Line disse krav til sig selv, når de helt tydeligt efterlader hende med en massiv følelse af utilstrækkelighed? Hjortkjær er skarp og konkret i sin diagnose. Kulturen omkring Line og alle os andre er fulde af påbud. Reklamer, citater på børnetøj, musikvideoer – hele tiden bombarderes vi med påbud om at være os selv, tro på os selv, skinne som stjerner, leve grænseløst, udleve vores potentiale maksimalt osv.

I bogen *Skamfuld* graver Hjortkjær lidt dybere. For hvad leder den massive følelse af utilstræk-

FOTO: UNSPLASH

kelighed til? Den leder til en frygt for at blive afsløret. Ikke bare afsløret som en, der mangler tilstrækkelige evner, men afsløret som en, der *er* forkert. Ikke en, der gør forkerte ting, men *er* forkert. Uelskelig og uværdig. Igen er Hjortkjær skarp og konkret i sin analyse og viser, hvordan kulturen omkring os gør os skamfulde.

Line og Luther

Hjortkjærs analyse er meget relevant for forkyndelsen af lov og evangelium. Luther og Line har haft vidt forskellige verdensbilleder.

Luther kæmpede i klostercellen for at finde en nådig Gud, der kunne tilgive de konstante overtrædelser af loven. Line har sandsynligvis ikke særligt specifikke forestillinger om en gud, der stiller krav. Hvilken relevans har det så at tale om lov og evangelium?

Hvad stiller vi op, når enten loven som krav udebliver, eller Gud slet ikke er en del af menneskets verdensbillede? Mennesker efterspørger ikke længere, som Luther gjorde det, en nådig Gud. Selv den rest af efterspørgslen, der var i Hjortkjærs bedstemors forbuds- og lydighedskultur, er væk.

Er løsningen at forkynde: Uanset om du erkender det eller ej, er du en synder, der står til ansvar for en almægtig Gud, og derfor har du behov for hans nåde, som tilbydes dig på grund af Jesu sonofferdød?

Den forkyndelse er sand, og det skal forkyndes. Men der er en fare for, at forkyndelsen af lov og evangelium tilegnes teoretisk som følge af skemaprædikener. Første del af prædikenen, loven, fortæller mig, hvad jeg har gjort forkert Anden del, evangeliet, fortæller mig, at Jesus har gjort alt det, jeg ikke selv kan gøre. Dette gentages i prædikener uge efter uge, fordi det er en uhyre vigtig sandhed, som bliver relevant den dag, jeg skal stå for Guds domstol. Her vil

Hele tiden bombarderes vi med påbud om at være os selv, tro på os selv, skinne som stjerner, leve grænseløst, udleve vores potentiale maksimalt osv.

jeg blive frikendt, fordi jeg tror på Jesus. Men lige her og nu er det hele på afstand. Syndsforståelsen er teoretisk, og derfor bliver evangelieforståelsen teoretisk.

Utilstrækkelige og skamfulde mennesker

Men der er en anden mulighed. Ligesom Line skriver alle mennesker nemlig selv påbud ind i deres liv. Det bør ikke overraske os, af to grunde.

1. Der er spor af Guds væsen i skaberværket (Rom 1,20).
2. Mennesker, selv uden Guds åbenbarede lov, bliver deres egen lov (Rom 2,14).

Uanset at mennesker ikke selv har en erkendelse af den Gud, der har skabt verden, og at vi står til ansvar for ham, så lever vi i hans verden. Latent i menneskets unikke gudskabte evner ligger forventninger, der ad forskellige kulturelle og sociale omveje fører til de påbud, der ender med oplevelsen af utilstrækkelighed og skam.

Vi skal tage Lines drøm og kamp alvorligt. Hun stræber højt, og det gør hun ret i. Vi skal også tage hendes nederlag alvorligt. Det har alvorlige konsekvenser, hvis man ikke præsterer i denne verden. En dårlig karakter til eksamen har måske ikke så store konsekvenser, men der vil være "eksamener" på andre punkter i livet, hvor det vil være en katastrofe ikke at slå til.

Men så skal vi også hjælpe Line videre til at se, hvad Guds planer er, hvad han kræver, og hvad han giver. For Gud har skabt Line til noget langt højere end gode karakterer, og derfor er det langt alvorligere, end hun kan forestille sig, når hun fejler. Gud kræver perfektion på alle områder af livet – noget, som Line aldrig vil kunne opnå. Målet er ikke at få Line til at kæmpe videre. Målet er at få Line til at give op.

I misforstået godhed kan man fristes til at opblande lov og evangelium i mødet med typer som Line. I hvert fald hvis opmuntringen går på: "du er god nok", "lad ikke kravene knække dig", "det skal nok gå", "Gud elsker dig, som du er." Det er nemlig ikke evangelieforkyndelse. Det er reduktion af kravene, og det efterlader mennesket kæmpende.

Målet med lovforkyndelsen er nemlig ikke at opildne til kamp, men at dræbe ethvert initiativ til at kæmpe på egen hånd. Hvis Line skal opnå at være tilstrækkelig og uden skam, skal hun opgive at opnå det gennem sine egne gode eksamenskarakterer. Ellers når hun aldrig til det punkt, hvor hun lader Jesu topkarakter stå på hendes eksamensbevis. Hun skal opdage evangeliet: at ved den eneste virkeligt afgørende eksamen har hun, ved troen på Jesus, allerede fået topkarakter.

Langt fra alle kan genkende selvpålagte påbud om topkarakterer ved eksamen. Men indsæt alternativer. Hvert menneske har sine udgaver. Tryghed jages med sygesikring, andre forsikringer og pensionsopsparinger. Respekt og anerkendelse jages med statussymboler, som kan være både materielle, (flot krop, dyrt tøj, mange biler osv.) eller immaterielle (fagligt renommé, følgere på Instagram, anseelse i menigheden osv.) Ultimativ nydelse jages med skiftende partnere, adrenalinudløsende eventyr, sejrsrus osv.

På et tidspunkt vil man opleve, at forsikringerne ikke slår til. Statussymbolerne devalueres. Nydelsen udebliver. Vores egen stræben efter opfyldelsen af vores ultimative drømme viser sig at være (af)guder, der vender sig anklagende mod os selv, vælter ned over os og knuser os. Om ikke før, så ved døden som det ultimative bevis på vores utilstrækkelighed.

Gud har på alle områder, vi mennesker kan drømme om, højere krav, højere planer og større gaver.

Guds lov og evangelium er ikke teori, der først bliver relevant, når jeg skal stå for Guds domstol. Allerede nu gælder Guds lov, og allerede nu kan vi leve i evangeliets virkelighed. ■

Litteratur:

Hjortkjær, Christian: *Utilstrækkelig – Hvorfor den nye moral gør de unge psykisk syge,* Forlaget Klim 2020

Hjortkjær, Christian: *Skamfuld – 'Hvorfor det er godt at have skam i livet men fatalt at have for meget,* Forlaget Klim 2024

TEMA

Fornuft og følelse i forkyndelsen

AF CECILIE OG LARS MALMGAARD JENSEN

Den gode forkyndelse appellerer til både tilhørerens fornuft og følelser. Derfor indebærer den gode forkyndelse variation og plads til forskellighed hos tilhørerne.

Gud har skabt os med både fornuft og følelser. Og derfor henvender han sig gennem Bibelen til det hele menneske. Den taler til både vores følelser og vores forstand. Nogle tekster kan være følelsesmæssigt appellerende (Salmernes Bog for eksempel), mens andre er mere stringent argumenterende og logiske (Paulus' breve for eksempel). Begge dele kan selvfølgelig også forekomme på samme tid. Paulus' brev til galaterne er et godt eksempel på enormt følelsesmæssigt engagement, der samtidig fremfører adskillige argumenter til hovedet.

Når nu den dobbelthed præger både menneskelivet og de bibelske tekster, hvordan skal forkyndelsen så se ud?

I første omgang tror vi, det er vigtigt at understrege, at der ikke gives ét rigtigt svar på den balance. Den afhænger af både tid og sted og varierer fra kultur til kultur. At en menighed med danske tilhørere samtidig præges af forskellige kulturer, gør det ikke lettere! Der må derfor være plads til stor variation, både fra menighed til menighed, men også i de enkelte forkynderes stil i samme menighed og sammenhæng.

Dernæst præges vi alle af vores personlige historik. Personligt kan jeg (Cecilie) opleve det grænseoverskridende, hvis der bliver appelleret for meget til mine følelser, da det ofte skete i det internationale kirkelige miljø, jeg oplevede som missionærbarn i min barn- og ungdom – men andre kan tilsvarende opleve forkyndelsen verdensfjern og ligegyldig, hvis der kun tales til hovedet!

På sin vis er det ironisk, at vi som samfund måske mere end nogensinde accepterer og taler om vores følelser, men i det kirkelige miljø – i hvert fald det, vi befin-

Cecilie Malmgaard Jensen
Psykolog og lærer på Luthersk Missions Højskole
cmj@lmh.dk

Lars Malmgaard Jensen
Ph.d.-studerende ved Dansk Bibel-Istitut
lj@dbi.edu

FOTO: FREEPIK

Forkynderens stil og temperament er ikke den hellige Ånds primære redskab. Vi har dermed alle en opgave i at "se forbi" forkynderen og forsøge at tage forkyndelsens indhold til os.

der os i – er forkyndelsen i meget ringe grad følelsesbetonet. Måske i et forsøg på at balancere tidligere tiders tendens, hvor der kunne være en overbetonet appellering til følelser. Eller måske netop fordi tiden er så følelsespræget, så det skaber en (for stor) bekymring for, hvordan tilhørerne *oplever* forkynderens ord. Dermed holder man sig tilbage, i frygt for at gentage fortidens fejl – og ender så i den modsatte grøft! Penduler har det med at svinge frem og tilbage.

Uanset hvad, kræver alt det ovenstående en bevidst refleksion. Både forkynderne og tilhørerne har et ansvar for at tilstræbe en sund balance.

Forkynderens ansvar

Forkynderens opgave er først og fremmest at give sine tilhørere et møde med Guds ord. Og derfor er en del af opgaven *ikke at stå i vejen* for det møde! Det kræver, at man arbejder bevidst med form og indhold – herunder også balancen mellem følelser og fornuft. Hvordan undgår jeg som formidler at stå i vejen for mit budskab?

Et par overvejelser kan handle om ens egen personlighed i mødet med bibelteksten. Det er godt at spørge sig selv: Hvad er mine stærke og svage sider? Det skinner igennem, og du skal ikke være en anden på talerstolen end den, du faktisk er.

Men i formidlingen er det som i fitnesscentret: Træn din svage side! Hvis du ved om dig selv, at du hurtigt griber til oplevelser, fortællinger og andre følelsesmæssigt appellerende pointer, så gå måske den ekstra runde.

Kunne det være, at Paulus faktisk har en pointe, der også henvender sig til hovedet? Så gem illustrationen til senere og fokusér på argumentationskæden i teksten. Modsat: Teksten er nu engang Salme 88, der emmer af smerte. Det er måske ikke en tekst, der skal *analyseres* i detaljer, men hvor din opgave – selvom du måske ikke er tilpas med det – er at hjælpe tilhørerne med at *føle* dens intensitet?

Sagt på en anden måde: Lad teksten bestemme, *hvor* vægten skal ligge i tonefaldet. Forfølg det spor, også selvom du personligt oplever det en anelse ubekvemt. I retorikken skelner man mellem brugen af logos (fornuft), patos (følelse) og etos (talerens personlige autoritet).

Målsætningen inden for god retorik er at spille på alle tre strenge. Forkyndelse kan ikke reduceres til retorik! Men den indebærer retoriske elementer, og treklangen mellem logos, patos og etos kan være en hjælpsom guideline til at ramme en bedre balance, når man evaluerer sin egen formidling.

Som forkynder kan du derudover også komme dine tilhørere i møde og hjælpe dem ved eksplicit at italesætte vores forskelligheder. Man kan for eksempel nævne, hvordan man selv reagerer over for teksten – og eksplicit italesætte, at sådan gør alle det ikke nødvendigvis.

En vis grad af metakommunikation kendetegner også en balanceret formidling. Hvad der kan opleves som en overflødig regibemærkning ,er for mange tilhørere en stor hjælp: "Ja, jeg beklager, at jeg sådan bliver våd i øjnene – det går over igen snart!" (Okay, så kan jeg sænke paraderne – han udnytter det ikke!). "Det næste bliver måske en anelse tungt og mest til hovedet – men Paulus' argument har faktisk en skøn sjælesørgerisk pointe." (Okay, nu er jeg da advaret – og der er da en pointe med bøvlet!).

Tilhørernes ansvar

Men det er ikke kun forkynderne, der har et ansvar. Vi lytter med vidt forskellige forudsætninger. Det som bliver for meget af det ene eller det andet for mig, kan være helt okay for den, der sidder ved siden af. At være sig det bevidst, er et første vigtigt skridt, når man skal tage forkyndelsen til sig. Det handler om at tage en del af formidlingsarbejdet *på egne skuldre*.

Vi har alle en opgave i at "se forbi" forkynderen (ikke dermed sagt, at det annullerer vedkommendes ansvar!) og forsøge at tage forkyndelsens indhold til os.

Det kræver en *aktiv* lytten, der forsøger at tage godt imod forkynderens hensigt og ikke lader den umiddelbare reaktion få for meget vægt. Var det et svagt argument? Okay, men hvad var *pointen* da? Kan den ikke være god nok, selvom vejen dertil var en anelse sjusket? Blev han rørt på talerstolen på en måde, du følte var ubehagelig og grænseoverskridende? Okay, men sådan er vi nu engang forskellige, og nu handlede det jo også om fortabelsen, og det er altså også alvorligt.

Kort sagt: som tilhørere skal vi aktivt tænke med og reflektere! Mit primære og foretrukne erfaringsmønster har også slagsider, jeg bør være bevidst om, og hvor jeg skal træne mine svage sider.

Jeg kan ikke forvente, at forkynderne rammer plet hos mig hver gang – men har også selv et ansvar for at omsætte det i mit eget liv og min egen situation.

Jeg kan ikke forvente, at forkynderne rammer plet hos mig hver gang – men har også selv et ansvar for at omsætte det i mit eget liv og min egen situation.

Vi lever i en tid, hvor mange af os præges af en forbrugermentalitet, der konstant evaluerer sine omgivelser ud fra egne præferencer. Her må vi huske at være nådige mod hinanden – også de forkyndere, vi ikke synes, altid rammer os perfekt.

Det drejer sig også om at tillægge forkyndelsen – og ikke mindst forkynderne (!) – en sund autoritet. Vi skal tage imod forkyndelsen som ord fra Gud, som Helligånden bruger til at vække, vejlede, opmuntre og trøste os.

Men forkynderens stil og temperament er ikke den hellige Ånds primære redskab; det er derimod hans *ord* – samklangen mellem forkynderens og tekstens ord! Det er det sagte og det skrevne, vi skal tillægge autoriteten; og dermed i den forstand se forbi budbringeren.

Den bevidsthed bør også give både tilhørere og forkyndere et relativt afslappet forhold til sin egen stil både som lytter og formidler. Balancen mellem fornuft og følelse er ikke uden betydning – men i sidste ende er den heller ikke altafgørende.

Helligånden henvender sig til vores hele person og samvittighed gennem flere forskellige retoriske former; og det kan han også, selv når forkyndelsens balance ikke rammer helt plet. ■

Frelseshistoriens midtpunkt

AF ANDERS ZOLL LANDKILDEHUS

Guds frelsesplan har sit klare midtpunkt i korset og opstandelsen. Derfor bliver netop det centrum for både Bibelens og min egen frelseshistorie.

I C.S. Lewis' *Løven, heksen og garderobeskabet* bliver løven Aslans ligheder med Jesus måske tydeligst, da han frivilligt dør på stenbordet. Baggrunden er, at drengen Edmund har forrådt Aslan, og ifølge en stor trolddom fra tidernes morgen kan den hvide heks (skurken) med rette slå en forræder ihjel. Overraskende tilbyder Aslan sit eget liv i stedet for Edmunds. På stenbordet dræber den hvide heks derfor løven, dog uvidende om en endnu større trolddom fra tidernes morgen, som Aslan snedigt udnytter. Ifølge den vil døden besejres, hvis en, som ikke er forræder, dør i en forræders sted. Ganske rigtigt kommer løven til live igen, og kampen om Narnia genoptages.

Trods lighederne mellem Aslan og Jesus, må vi hellere lade detaljen om trolddommen fra tidernes morgen forblive inde i Narnias eget univers. For selvom det antydes, at trolddommen er indstiftet af "kejseren" (måske sammenlignelig med Gud), synes trolddommen nærmest at fungere som en slags naturlov, alle som én er underlagt.

At Gud frelser mennesker på grund af Jesu død og opstandelse, skyldes ikke et smuthul i universelle, ældgamle love – heller ikke nogle, Gud selv har etableret. Da Jesus døde og opstod, udmanøvrerede han ikke med juridisk akrobatik nogle intergalaktiske konventioner.

Nej, Gud sætter så at sige selv spillepladen. Frelsen i Jesus var fra evighed Guds egen plan. Det var intet smuthul, ingen plan B. Jesu kors og død var planlagt og villet fra evighed.

I denne artikel skal vi se, hvordan korset og opstandelsen er centrum i hele Guds frelseshistorie, og hvordan alle dele på den frelseshistoriske tidslinje fra evigheden før skabelsen til evigheden efter nyskabelsen skal ses i lyset af korset og opstandelsen. Vi vil lave fire nedslag på tidslinjen.

Før skabelsen

Det første og længste nedslag bliver i de for forstanden ufattelige evighedernes evigheder før skabelsen.

I Efeserbrevet 1,4-6 skriver Paulus, at allerede før verden blev grundlagt, blev vi på grund af Guds egen kærlighed udvalgt i Kristus til at stå hellige og uden fejl for Gud. Han forudbestemte os til barnekår hos sig ved Kristus.

Frelsen i Jesus var altså ikke nogen plan B eller en udnyttelse af et smuthul i en kosmisk grundlov. Det var planen fra evighed. Og fra evighed er vi, der tilhører Kristus, udvalgt til netop at tilhøre Kristus.

Den udvælgelse kunne og ville Gud foretage, fordi det *også* blev planlagt, at Jesus skulle komme til jorden for at dø og opstå. Vi kan lave et tankeeksperiment: Hvis *ikke* også Jesu død og opstandelse var planlagt og senere gennemført, ville udvælgelsen være nytteløs.

Det er altså ikke sådan, at Gud besluttede sig for at udvælge til frelse, for først efter skabelsen at finde ud af, *hvordan* frelsen skulle tilvejebringes. Sommetider kan man sætte sig et mål uden at have vejen derhen helt på plads, men det var

SERIE: HISTORIENS HERRE

DETTE ER DEN TREDJE ARTIKEL I EN SERIE PÅ FIRE OM, HVAD DET BETYDER, AT GUD ER HISTORIENS HERRE, OG HVORDAN DENNE SANDHED KAN GIVE OS FRIMODIGHED I EN UTRYG VERDEN.

Anders Zoll Landkildehus
Redaktør på tilliv.dk
al@norea.dk

FOTO: FREEPIK

Hvad – eller hvem – skal vi pille ud af GT for at hele GT's sammenhæng kollapser? Svaret er Messias.

ikke tilfældet i evigheden før skabelsen: Gud udvalgte os til frelse, og han planlagde *præcis*, hvordan den frelse skulle tilvejebringes.

Dermed hænger "tiden" før skabelsen sammen med korset og opstandelsen. Guds udvælgelse er uløseligt forbundet med Jesu død og opstandelse i Jerusalem omkring år 30 e.Kr.

Læren om udvælgelsen kan være følelsesmæssigt svær at forholde sig til. At de, der frelses, er udvalgt fra evighed, og de, der går fortabt, gør det grundet deres egen modstand mod Gud. Det er et paradoks, som vores menneskelige logik kan have svært ved at begribe. I luthersk tradition er lærepunktet dog italesat som en trøst og et fantastisk evangelium.[1] Der er ikke nogen synd, jeg har begået eller kommer til at begå, som overrasker Gud. Der kommer ingen nederlag, svigt og forsømmelser, Gud ikke fra evighed har udvalgt mig til at få tilgivelse for.

På Gamle Testamentes tid

Næste stop på tidslinjen bliver GTs tid. Også den del af den frelseshistoriske tidslinje leder frem mod korset og opstandelsen og skal ses i lyset heraf.

Igen kan vi bruge en sammenligning fra Narniauniverset. En bibelunderviser spurgte engang mit teologihold, hvem hovedpersonen i Narnia er. "Aslan," svarede vi naturligvis. "Nej, da," udbrød han med et glimt i øjet, "Aslan er kun med 2 % af tiden. Han kan da ikke være hovedpersonen." I vores lettere forvirring forklarede han sin pointe: Det er Aslans betydning for fortællingens plot og sammenhæng, der gør ham til hovedpersonen. Ikke hvor mange procent af fortællingen, han er direkte involveret i. På samme måde skal vi i GT finde "hovedpersonen" ved at spørge: Hvad – eller hvem – skal vi pille ud af GT for at hele GT's sammenhæng kollapser? Svaret er Messias.

Efterhånden som GT skrider frem, bliver det klarere, at der skal komme en skikkelse, der skal genoprette verden og genoprette menneskets forhold til Gud. En skikkelse i Abrahams slægt, der skal bringe velsignelse til alle jordens slægter (1 Mos 12,2-3).

Vi kan gentage tankeeksperimentet fra før: Hvis *ikke* denne skikkelse kom til jorden, ville GT forblive uopfyldt. Også i GT drev Gud hele historien frem mod Jesus, hans død og opstandelse. Korset og opstandelsen er det lys, som GT skal ses i.

Adopteret af Gud

Lad os spole tiden på den frelseshistoriske tidslinje frem til tiden mellem Jesu første og andet komme for at se på korsets og opstandelsens altafgørende betydning for os som kristne.

Vi er Guds børn, fordi vi ved troen tilhører Kristus. I ham erklærer Gud os retfærdige for hans skyld. Det, Jesus gjorde på korset, tilregnes os. I ham er vi også oprejst til et nyt liv. Vi er genfødt i Kristus, lever i ham og har fået Guds Ånd, som helliggør os. At Gud giver os disse gaver, skyldes Jesu død og opstandelse.

Vi kan afprøve tankeeksperimentet igen: Var Jesus ikke død, blev vi ikke erklæret retfærdige i ham. Var Jesus ikke opstået, var vi stadig døde

1 Se fx Konkordieformlen artikel XI.

i vores synder, og der vil ingen genopstandelse være (1 Kor 15,13-19).

Korset og opstandelsen er dermed ikke blot centrum på frelseshistoriens tidslinje. Det er også centrum, selve livsbetingelsen, for vores liv som kristne.

I evighed på den nye jord

Det sidste nedslag på den frelseshistoriske tidslinje er evigheden efter Jesu genkomst, dommen og nyskabelsen. Skaberværket er nyskabt og fællesskabet med Gud for altid genoprettet. De frelste skal i evighed leve i glæde over og tilbedelse af Gud.

At dette kommer til at ske, skyldes Jesu død og opstandelse. Havde Jesus ikke båret Guds vrede i vores sted, ville den nye jord være tom. Var Jesus ikke opstået fra de døde, ville ingen nogensinde opstå til evigt liv.

Derudover spiller Jesu død og opstandelse også en rolle i tilbedelsen af Gud – direkte såvel som indirekte. Gud skal tilbedes for hans frelsesplan. Det er den direkte rolle. Men Gud skal også i det hele taget tilbedes for den, han er: en hellig, retfærdig, kærlig, god, almægtig Gud. Og det *sted*, hvor Guds væsen ultimativt blev demonstreret, var netop i Jesu død og opstandelse. Det er den indirekte rolle.

Og hvad så?

Korset og opstandelsen er altså centrum i Guds frelsesplan, og alle dele af den frelseshistoriske tidslinje skal ses i lyset af Jesu død og opstandelse.

Eliminerer det, vi har set på, enhver bekymring om klimaets nedtur eller stormagternes raslen med sablerne? Skaber det på magisk vis nyt håb, når man fornemmer et etisk skred i Danmark, eller når mistrivslen synes at vokse? Ikke nødvendigvis. Men korset og opstandelsen kan give et håb, et anker for sjælen, på en helt anden skala. En klippe, vi ikke blot står på nu, men kan have fødderne solidt plantet på for evigt. ▪

GODT SAGT

Gud har givet os to hænder
– én til at modtage med
og den anden til at give med.
Vi er ikke cisterner beregnet
til opbevaring; vi er kanaler
beregnet til at føre videre til andre.

BILLY GRAHAM

Opgør om fortabelsen

AF LARS MALMGAARD JENSEN

To nye bøger, der gør op med fortabelsens mulighed, overbeviser ikke, men efterlader os med en udfordring: Hvordan kan vi forkynde Bibelens tekster om fortabelsen med samme sorg og tyngde, som både Paulus og Jesus udtrykker?

Lars Malmgaard Jensen
Ph.d.-studerende ved Dansk Bibel-Istitut
lj@dbi.edu

To nye bøger tager et massivt opgør med fortabelsens mulighed. Lars Sandbeck (LS) tager et totalopgør om fortabelsen i bogen *Når kærligheden dømmer*,[1] mens *Frygt Ikke!* er andet bind af en undervisningsbog til dogmatik på teologi på Aarhus Universitet, der argumenterer for det samme, skrevet af professor Anders-Christian Jacobsen (ACJ) og ph.d.-studerende Margrethe Kamille Birkler (MKB).[2]

Da der er tale om omfattende værker, kradser jeg kun i overfladen her i artiklen. Desuden giver jeg kun en kritik af bøgerne og ikke en udfoldelse af, hvad Bibelen lærer om fortabelsen.[3] Afslutningsvis spørger jeg, hvad fortabelsens virkelighed – og afvisningen af den – bør give os anledning til at overveje yderligere.

Når kærligheden dømmer

LS argumenterer både bibelteologisk, kirkehistorisk og pastoralt for apokatastasis (græsk for "altings genoprettelse"), den tanke, at hele skabningen skal genskabes og forenes med Gud, hvilket inkluderer en lære om alles frelse. LS forholder sig til en lang række tekster i Bibelen, der taler om fortabelsen, men afviser kontant, at de er definitive. I stedet argumenterer han for, at teksterne "stritter" i forskellige retninger, og fortolkeren må vælge, hvilket spor man bruger som nøgle til sin dogmatik. På den baggrund kan LS kan hævde, at det Nye Testamente kun udtaler sig om "*hvordan* og på hvilket grundlag Gud frelser, men de har intet at sige om, *hvor mange* Gud ender med at frelse".[4]

For mig at se er en sådan argumentation alt for belejlig. Dels holder LS' egne favoritttekster ikke for en nærmere læsning, men hans fremhævelse af visse tekster som nøgle på bekostning af andre bliver reelt en selektiv udvælgelse, og hans bibelteologiske system fremstår samlet set som en *ad hoc* argumentation.

Dernæst benytter LS i udstrakt omfang den italienske historiker Illaria Ramelli som rygstød

for den historiske del.

Hvad hende angår, har Peter Søes, lektor på Menighedsfakultetet, problematiseret hendes metodiske greb. Lidt forsimplet argumenterer hun for, at læren om alles frelse er latent til stede hos mange oldkirkelige forfattere, også selvom de *ikke* eksplicit siger det. Men deres tanker rummer potentialet alligevel. Og derfor er det legitimt at bruge dem til at påvise, hvor udbredt tanken var i oldkirken.

Søes kommenter, hvor problematisk den tilgang er, da et dogme "jo ikke er en abstrakt idé eller tankefigur, som kan komme til syne de forskelligste steder bag om ryggen på de konkrete mennesker, der skriver. Den er udtryk for, hvad en bestemt bibellæser [...] mener, er den bedste bibeltolkning, og den må ses i sammenhæng med, hvad den pågældende i øvrigt siger og skriver."[5]

At LS derfor så uanfægtet benytter hende, rejser altså alvorlige spørgsmål til, hvordan han *generelt* læser kirkehistorien – selv hvis han måtte have ret i *nogle* tilfælde.

Mindst lige så problematisk er det, at LS benytter sig af et skarpt skel mellem den latinske (vestlige) og den ortodokse (østlige) kirke. Den latinske skulle være præget af en juridisk forestilling om Gud og inkludere fortabelsen, mens den østlige del var langt mere relationel i sin gudsforestilling og dermed åben for alles frelse.

Forestillingen om et skarpt teologisk skel mellem øst og vest har været udbredt. Men historikere har i årtier nuanceret forestillingen om en sådan radikal modsætning. Langt flertallet i oldkirken – både i øst og vest og op igennem historien – har fastholdt fortabelsens mulighed.

Generelt har LS i sin kommunikation en tendens til at spille sine egne argumenter stærke og ikke lade de bedste modargumenter komme til orde. For eksempel harcelerer han stort set udelukkende mod danske forfattere (der for eksempel har skrevet kortfattet om emnet i et de-

De to nye bøger "Frygt ikke!" og "Når kærligheden dømmer" tager et massivt opgør med fortabelsens mulighed.

batindlæg), mens han inddrager en international skare af lange, videnskabelige værker for sit eget synspunkt. Hvorfor inkluderer han ikke de bedste internationale argumenter *imod* sit eget synspunkt i en fagbog?

Frygt ikke!

I *Frygt ikke!* behandles fortabelsen i bogens afslutning om eskatologien (de sidste ting). Læst kritisk kan man tage fat i mange ting, men det mest iøjnefaldende er den komplet vilkårlige brug af bibelske tekster i argumentationen.

Opgøret med fortabelsen er endnu et eksempel på det åndelige forfald, der præger kirken i dag, men det tager sin begyndelse, længe før det udarter sig i egentlig dogmatik.

Når bogen kan bruge sådan en argumentation, skyldes det, at forfatterne ligesom LS mener at Det Nye Testamente indeholder forskellige traditioner. I dag kan vi derfor følge en tråd i én tradition fremfor andre. I kirkens klassiske teologi læser vi derimod Bibelen som en enhed og helhed, hvor de gammeltestamentlige tekster, evangelierne og Paulus alle forkynder det samme budskab.

Men selv på forfatternes egne præmisser er argumentationen svag, når de for eksempel benytter Paulus. For eksempel tages Rom 5,12-21 til indtægt for, at Adam-Kristus-typologien antyder alles frelse. Men teksten tolkes fuldstændig uafhængigt af alt, hvad Paulus ellers har skrevet i Rom 1-3.[6]

For mig at se er det en voldsom mangel på respekt for en forfatters egen samlede position, og ACJ og MKB ville formentlig ikke selv bryde sig om en så selektiv læsning af, hvad de selv står for.

Helt grelt bliver det, når ACJ og MKB forklarer, at den mest "basale" og "hyppigst forekommende" grund til, at fortalere for en klassisk teologi fastholder deres position, er selvretfærdigt hovmod (med henvisning til den ældste søn i Lukas 15), men at de ikke vil stå ved det.[7] At man teologisk reflekteret *kan* fastholde læren om fortabelsen *med sorg og smerte,* anerkendes ganske enkelt ikke af dem.

En åndelig krise

I første omgang kan de teologiske konsekvenser af bøgerne virke begrænsede. De taler ind i et kirkeligt landskab, hvor de fleste læsere formentlig allerede deler synspunkterne, og de færreste missionsfolk – eller ikke-teologer generelt – vil komme i berøring med værkerne. Og så langt kan vi i missionsforeningerne måske trække på skuldrene.

Men at tale om "teologiske" konsekvenser, kan også sløre alvoren med et ufarligt sprog. Som om det her alene drejer sig om en akademisk debat. Tværtimod: I sidste ende har synspunkterne dybe åndelige og evige konsekvenser! Det handler både om, hvordan Gud får os i tale, og hvilken forkyndelse der generelt vil præge vores land og folk i fremtiden. Opgøret med fortabelsen er en åndelig krise.

I dag er det ofte på mode at henvise til, at alt er et spørgsmål om fortolkning, hvilket LS da også flittigt gør. Og i sig selv er det jo en banal pointe: Selvfølgelig er alle teologiske dogmer udtryk for en fortolkning af Bibelen! Men i sidste ende handler det *også* om synet på Bibelens autoritet. Der er grænser for, hvilke fortolkninger der er mulige, hvis Bibelen som helhed tages alvorligt som Guds ord. Opgøret med fortabelsen er endnu et eksempel på det åndelige forfald, der præger kirken i dag, men det tager sin begyndelse,

længe før det udarter sig i egentlig dogmatik. Og her er vi alle sårbare. Argumentet om, at "det jo bare er din tolkning", rammer os måske i første omgang primært (organisatorisk) i konkrete etiske spørgsmål, hvor flere og flere virker til at vakle i seksual- og ægteskabsetikken. Men den relativistiske ånd præger os alle.

Hvornår laver jeg selv fortolkningsmæssige krumspring for at komme uden om alvorlige formaninger om [indsæt selv en synd, du ikke vil bekende]? At *andre* er gået planken ud i et alternativt teologisk system, fritager ikke vores eget ansvar for fortsat at tage Guds ord alvorligt i *vores* dagligdag. I *alt* hvad han taler til os! Det er *her*, når vi behændigt ser bort fra de dele af Bibelen, vi ikke bryder os om, at frafaldet tager sin egentlige begyndelse. Samtidig knytter Jesus et fantastisk løfte til det at holde sig til hans ord: "Den, der elsker mig, vil holde fast ved mit ord, og min fader vil elske ham, og vi skal komme til ham *og tage bolig hos ham*" (Joh 14,23).

Dertil er der spørgsmålet om forkyndelsens indhold. Det siges til tider, at vi ikke kan skræmme folk i Himlen. Men modsat titlen på én af bøgerne (Frygt ikke!), taler Jesus tydeligt om at frygte: "Frygt ikke dem, der slår legemet ihjel, men ikke kan slå sjælen ihjel, men frygt derimod ham, der kan lade både sjæl og legeme gå fortabt i Helvede" (Matt 10,28).

Det er en gammel erkendelse, at ingen taler mere om og advarer kraftigere imod fortabelsen end Jesus. Fortabelsesfrygtens funktion er hos Jesus både et kald til omvendelse og en påmindelse om, at Gud er den eneste, vi bør frygte i ultimativ forstand. Begge de perspektiver forsvinder i bøgerne. Der er intet kald til omvendelse. Og den sunde Gudsfrygt er borte.

Men hvordan står det til hos os selv? Når jeg selv lytter til en barsk forkyndelse, der nævner fortabelsen, har jeg i de senere år registreret et stigende ubehag hos mig selv. Jeg kan heller ikke tale så let om evighedens alvor, som jeg kunne, da jeg var yngre. Tyngden rammer mig anderledes, efter jeg er blevet gift og far … Og langt på vej ser jeg det som et sundhedstegn! For heri er der en udfordring til os, der ønsker at forkynde fortabelsens alvor. At vi altid må få formidlet det, som Paulus udtrykker, "at jeg har en stor sorg, der altid piner mit hjerte. Jeg ville ønske, at jeg selv var forbandet og skilt fra Kristus, hvis det kunne hjælpe mine brødre og landsmænd" (Rom 9,2-3). Mennesker må – uagtet formidlingens temperament og udtryk – fornemme "tårerne over Jerusalem" (Luk 19,41).

Samtidig fristes jeg til at nedtone fortabelsen i min egen forkyndelse. Det bør være en stadig anfægtelse for os, både som forkyndere og tilhørere, om det er menneskefrygt, manglende gudsfrygt eller sund alvor, vi påvirkes af. Livets kompleksitet gør den reflektionsøvelse ambivalent, men ikke mindre vigtig.

Og for nu at afslutte mine egne foreløbige refleksioner: Nej, i én forstand kan vi ikke skræmme mennesker til omvendelse. Den sande omvendelse skabes af et tillidsvækkende møde med en fantastisk frelser! Men Jesus, apostlene og store dele af kirkens historie var åbenlyst mindre bange for at advare og skræmme *bort* fra fortabelsen, end vi er. ■

1 Lars Sandbeck, *Når kærligheden dømmer – Den kristne tro på alles frelse* (København: Eksistensen, 2024).

2 Anders-Christian Jacobsen og Margrethe Kamille Birkler, *Frygt ikke*, Indføring i kristen dogmatik 2 (København: Eksistensen, 2025). Første bind af dogmatikken (udgivet i 2024) anmeldte jeg i Budskabet, 2025, nr. 1, s. 36-37.

3 I artiklen, *Fortabelsen* på Tilliv.dk (www.tilliv.dk/artikel/fortabelsen) udfolder jeg det i højere grad.

4 *Når kærligheden dømmer*, s. 216

5 Peter Søes, "To oldkirkelige fortalere for læren om alles frelse", i *Livets risiko. Himmel og Helvede*, red. Hans-Ole Bækgaard, Jørgen Sejergaard, og Henrik Højlund (Fredericia: Lohse, 2022), 71.

6 *Frygt ikke*, s. 240

7 *Frygt ikke*, s. 239

HORISONT

SPALTEN, HVOR REDAKTIONENS MEDLEMMER VIL FORSØGE AT SÆTTE AKTUELLE OG PRINCIPIELLE FORHOLD IND I EN STØRRE SAMMENHÆNG.

Utilstrækkelighedens **åbne vindue**

For nylig var jeg til foredrag med teolog, forfatter og højskolelærer Christian Hjortkjær (CH). CH er særligt kendt for sin bog "Utilstrækkelig" fra 2020, hvor han skildrer en stigende følelse af utilstrækkelighed blandt den nuværende ungdomsgeneration.

Da bogen udkom, læste jeg den med stor interesse og forventede derfor ikke, at foredraget med samme overskrift som bogen ville byde på de store overraskelser.

Men én ting overraskede mig meget positivt ved foredraget. CH lagde stor vægt på den kristne lære om nåden som modsvar til den påbudskultur, der i dag giver mange en oplevelse af utilstrækkelighed, fordi de ikke formår at få mening ud af at realisere sig selv.

Kristendommen er nemlig radikal. Her bliver vi ikke mødt af opfordringer til selvoptimering eller af et budskab om, at alle muligheder står åbne, og vores ansvar er at få det bedste ud af dem. Nej, i kristendommen bliver vi mødt af budskabet om, at Gud kræver det perfekte, og det *kan* vi simpelthen ikke leve op til. Og netop her finder vi friheden, fordi Gud her møder os med sin nåde. Det kristne kernebudskab er på mange måder det stik modsatte af selvoptimering og en kvælende tidsånd, som plager især de unge.

Jævnligt hører jeg den påstand, at mennesker ikke længere som Luther længes efter en nådig Gud. Og jeg tror, at der er noget om det. Men det er også en sandhed med modifikationer. For i de yngre generationer er det måske en tendens på retur.

Muligvis er det en af grundene til, at vi i disse år ser en stille vækkelse, som det bliver beskrevet i Storbritannien, hvor kirkegangen blandt især unge mænd er i vækst.

Det, mange i dag oplever en mangel på, har vi så at sige på lager i kirken. Her kan vi nemlig tilbyde mennesker et præstationsfrit rum med betingelsesløs nåde. Her tilbyder vi ikke luftkasteller, hvor du blot skal gøre dig en my mere umage, før dit liv giver mening, eller du bliver tilfreds. Men hver gang du gør det, finder du ud af, at du er nødt til at gøre endnu mere.

Nej, vi tilbyder et budskab om, at du i bund og grund aldrig når i mål, men en anden gjorde det på dine vegne. Det er friheden i at være helt gennemskuet og afsløret, men alligevel mødt med åbne arme.

Den hvile sukker mange mennesker efter i dag.

Der har aldrig været grund til at skamme sig over evangeliet, for det er, som Paulus skriver, her vi finder Guds frelsende kraft (Rom 1,16). Men det er, som om vi er på vej ind i en tid med et åbent vindue, hvor flere og flere faktisk efterspørger vores budskab.

Udskamningen kommer ikke fra det omgivende samfund i samme grad som i tidligere generationer. Den kommer snarere fra stemmen i mit eget baghoved.

Derfor: Lad os frimodigt stå ved, hvad vi tror på. Det har der alle dage været god grund til, modstand eller ej. Men hvis vi er på vej ind i en tid med større åbenhed, er vi kaldet til at udnytte det. Kristendommen har tidligere i historien dannet modkultur på en måde, som tiltrak dem, der knækkede nakken på tidens idealer eller kultur. Det kan ske igen.

Mathias Richard Jefsen-Hansen

PERSPEKTIV – FRA FREMTIDEN

I årets fem numre af Budskabet bidrager redaktionens medlemmer på skift med perspektiv til den kristne tro fra historien, kunsten, arkæologien, *Budskabets* historie og fremtiden.

Ovenlys på Bibelens fremtidsfokus

HIERONYMUS BOSCH, DEN SIDSTE DOM

Der findes mange mennesker, som ikke er optaget af mere end den nærmeste fremtid. Deres perspektiv er livet på denne jord. Der findes også religioner, som udelukkende har dette fokus. Tænk på dem, hvor reinkarnation spiller en central rolle. Her fødes man til et nyt liv *på denne jord*. "Frelsen" er at slippe for flere nye fødsler til denne lidende verden. "Frelsen" er at blive til et intet.

Bibelen – og den kristne tro – er meget optaget af fremtiden. Den er fuld af profetier om

- det, der skal ske i den nærmeste fremtid, fx troldmanden Elymas, som Paulus sagde, skulle blive blind – og der faldt dybt mørke over ham (ApG 13,8-12).
- de sidste tider, hvilket vi møder både i GT, fx i Daniels bog og i NT, fx i Jesu store tale om de sidste i tider i Matt 24.
- verdensdommen, fx i Matt 25 og i Åb 20.
- de to udgange, himmel og helvede, hvilket bl.a. Jesus jævnligt er inde på.

Det tankevækkende er, at der er forskel på, hvordan den taler om himmel og helvede:

Helvede beskrives blot med nogle billeder, som fx ild, mørke, lukket ude og med direkte ord, som at "Guds vrede bliver over ham" (Joh 3,36). Ingen kan være i tvivl om, at det er et forfærdeligt sted. Men ellers åbenbares intet om, hvordan Helvede er.

Himlen får faktisk flere ord med på vejen, fx i Åb 21 og 22. Ganske vist er der også her både tale om billedsprog og ligefremme ord. Alligevel får jeg en klar fornemmelse af, hvad det er for et sted, vi, der tror på Jesus, søger.

Jeg får den mærkelige oplevelse, at de ord, som oftest giver mest energi, ikke er Guds løfter om et bedre sted. Det er enten løfter om konkret velsignelse, jeg læser mig selv og min pengepung ind i, eller den sadistiske fryd over domsordene over dem, jeg ikke kan lide. Det gælder både de domsord, mennesker får her på jorden, eller bliver mødt med på den yderste dag.

Både kirkekunsten og den almindelige kunst er fuld af udpenslinger af dommen og Helvede, som bygger mere på menneskers fantasi end på Bibelen. Det er derimod svært at lave god kunst, der fokuserer på livet på den nye jord. Se bare Hieronymus Bosch's triptykon "Den sidste dom".

Fremtidsperspektivet over den kristne tro giver faktisk energi til et nærværende liv her og nu. Fremtidsperspektivet fylder meget i brevene i NT. Læg mærke til, hvordan det giver ovenlys til dette liv og energi til at gøre godt mod andre mennesker og drive mission.

Man kan læse Paulus' mange hilsner med de korte, men hjertevarme kommentarer i Rom 16 som en hilsen fra en mand, der var meget nærværende i dette liv, selvom han "længes efter at bryde op og være sammen med Kristus …" (Fil 1,23).

Alex Dahl Karlsen

Amos' Bog: Når løven brøler

AF ANDREAS KAMMERSGAARD IPSEN

Et spørgsmål, man ofte kan høre, er, om Gud virkelig går så meget op i, hvad vi render og laver her på Jorden: "Mon ikke Gud har vigtigere ting at tage sig til end at gå op i, hvem jeg går i seng med, eller om jeg betaler min skat?"

DETTE ER DEN FØRSTE AF TRE ARTIKLER, DER GENNEMGÅR AMOS' BOG OG DENS VIGTIGSTE BUDSKABER.

I det 17. århundrede, efterhånden som den moderne videnskab fik mere og mere indflydelse i Europa, dukkede ovenstående spørgsmål for alvor op blandt de mest indflydelsesrige tænkere. Efterhånden som man kunne forklare flere og flere ting i verden ved hjælp af videnskaben, var det, som om der blev mindre og mindre plads til Gud.

Derfor opstod der den tanke, at Gud måske nok eksisterede, men han blandende sig ikke i verden. Det eneste, Gud havde gjort, var at sætte verden i gang ved skabelsen som et stort urværk, der så kunne køre af sig selv, og derefter havde han så trukket sig tilbage og bekymrede sig ellers ikke om, hvad der foregik i verden, eller hvordan vi mennesker lever vores liv.

Også i dag er der mange mennesker, der tænker om Gud på den måde. Han findes måske nok, men han blander sig ikke i verden, og hvis han blander sig, sker det kun, når vi mennesker beder ham om det. På en paradoksal måde er der mange mennesker, der på den ene side længes efter en Gud, der er nær og virker i deres liv, når det passer for dem, men på den anden side længes efter en Gud, der høfligt holder sig på afstand, når der er ting i vores liv, som vi ikke synes, han skal blande sig i.

Mange mennesker vil altså gerne have med Gud at gøre, men de vil samtidig gerne sætte betingelserne for deres relation til ham. Dette er et udtryk for menneskets naturlige religiøsitet, som vi alle har i os, en religiøsitet, der springer direkte ud af vores syndige og selvcentrerede natur. Det er en religiøsitet, der sætter os selv i centrum, og ikke ser Gud som andet end et redskab, jeg kan bruge til at fremme mine personlige religiøse interesser. Vi vil gerne have en Gud, som er hjælpsom, men som ikke dømmer os.

Men én af de ting, vi kan lære af Bibelen, og især når vi læser Amos' Bog, er, at Gud i den grad blander sig i verden og i, hvordan vi lever vores liv.

Gud tillader ikke, at vi bare degraderer ham til en hjælpende hånd, til en personlig butler, der kommer, når vi kalder, men ellers holder sig i baggrunden. Han forlanger at være den ubestridte konge over verden og over vores liv. Og når synd og uretfærdighed dominerer i vores liv eller i vores samfund, sidder Gud ikke bare på lang afstand og er ligeglad, nej, så forkynder han sin knusende dom over os.

Gud forholder sig til vores verden og vores liv på en måde, hvor det på ingen tænkelig måde er os, der kan sætte betingelserne for, hvordan han skal møde os. Når den levende Gud møder os, sætter det os i livsfare, specifikt den del af os, der ønsker at have os selv i centrum for vores liv og religiøsitet, og som ikke ønsker at bruge Gud til andet end et redskab, som kan give os det, vi gerne vil have.

I denne artikelserie skal vi gennem Amos' Bog se nærmere på, hvordan Gud reagerer på ondskaben i verden, og hvordan han kalder os til frelse.

Som det første skal vi se på, hvad Amos' Bog egentlig er for en størrelse, og de historiske forudsætninger bogen.

Et splittet folk

Amos er den tidligste af de såkaldte 12 "små profeter" i Bibelen. Amos virkede mens Jeroboam den anden var konge i Israel i perioden 786-746 f.kr. På dette tidspunkt var det gamle Davidsrige ca. 150 år tidligere blevet splittet i et nord- og sydrige med hver sin konge (1 Kong 12). Sydriget bestod af stammerne Juda og Benjamin, gik til dagligt under navnet Juda og havde sin hovedstad i Jerusalem. Nordriget bestod af de resterende stammer, gik under navnet Israel og havde hovedstad i byen Samaria.

Selvom der mestendels var fred mellem disse to riger, betød det ikke, at stemningen var god.

Vi vil gerne have en Gud, som er hjælpsom, men som ikke dømmer os.

Der var i den grad en følelse af mistro og konkurrence mellem de to nationer, og den eneste grund til, at det ikke brød ud i regulær krig mellem dem, var nok, at de begge havde større og stærkere fjender at bekymre sig om.

Assyrerriget var på dette tidspunkt den absolutte stormagt i regionen, og på Amos' tid var Nordriget allerede blevet underlagt assyrerne som en vasalstat.

Da det samlede Israel blev splittet omkring år 930 f.kr., opdagede man hurtigt i Nordriget, at Sydriget havde en helt særlig fordel. Det var nemlig her, i Jerusalem, at templet lå, og Israels folk var blevet opdraget af Gud til, at offertjenesten kun måtte finde sted her.

Befolkningen i Nordriget drog altså stadig troligt på rejse over grænsen til Juda for at dyrke deres Gud i Jerusalem, og med sig tog de uanede rigdomme, som blev lagt i templet og på den måde forsvandt ud af Nordrigets økonomi.

Derudover var Nordrigets første konge, Jeroboam den første, stærk bekymret for, om folkets tilknytning til Jerusalem ville svække deres loyalitet over for ham (1 Kong 12,26-27). Derfor traf han hurtigt beslutning om, at gudsdyrkelsen skulle holdes inden for rigets grænser, og for at sikre det byggede han to templer i Nordriget, ét i Betel og ét i Dan, hvor han i hver stillede en guldkalv, som han befalede sine landsmænd at tilbede som Herren: "Nu har I længe nok draget op til Jerusalem! Her er din Gud, Israel, som førte dig op fra Egypten!" (1 Kong 12,28b).

Hvis vi så spoler tiden 150 år frem til Amos' tid, har denne beslutning af Jeroboam den første, ud fra et rent økonomisk perspektiv, vist sig at være ganske klog, for på dette tidspunkt er

Andreas Kammersgaard Ipsen
Landsleder i Evangelisk Luthersk Netværk
andreas@luthersk-netvaerk.dk

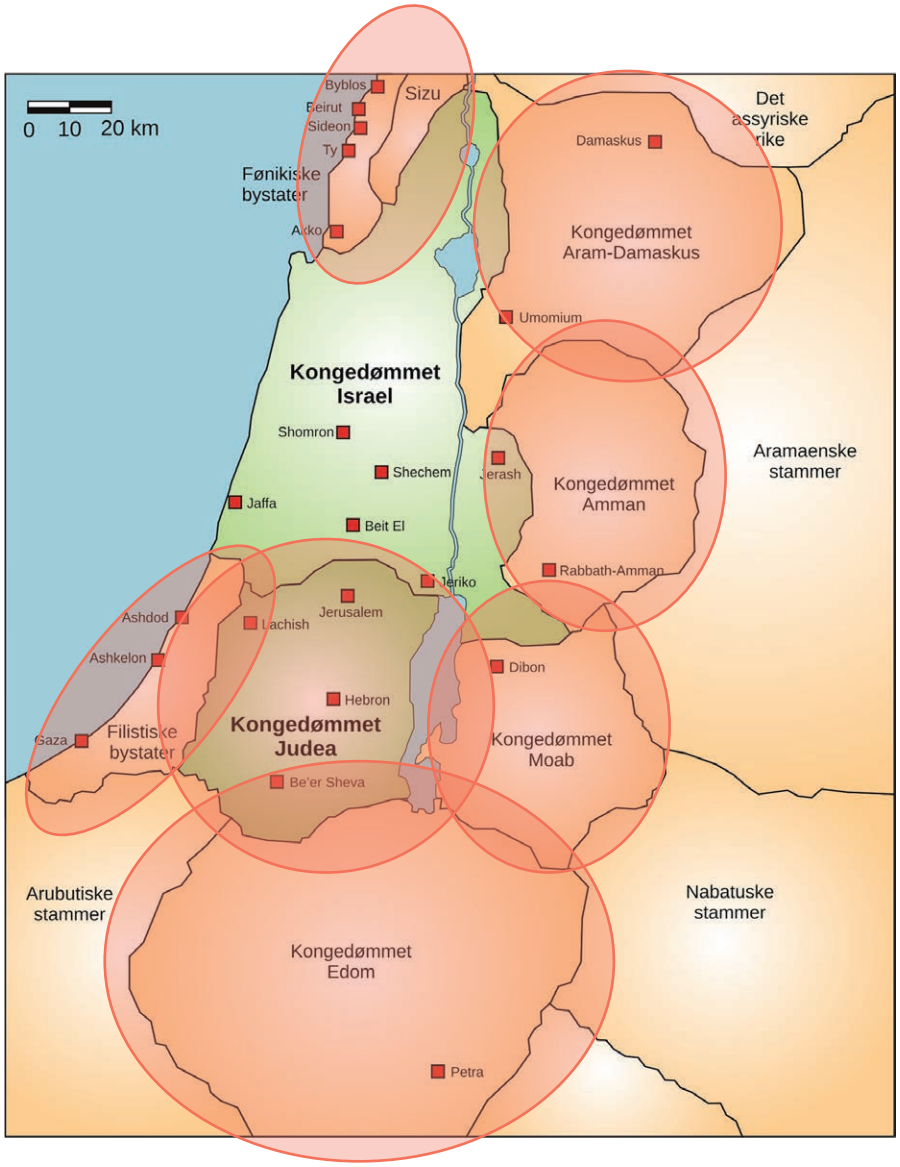

ILLUSTRATION: WIKIMEDIA

Guds dom rammer alle de omkringliggende folk og lande. Og dér i midten sidder lille Israel tilbage som midten af skydeskiven.

Nordriget i en økonomisk guldalder. Men ud fra et åndeligt perspektiv var det en katastrofe, for Amos' Bog afslører den triste, åndelige virkelighed bag den økonomiske velstand. Under den velpolerede overflade var Israel blevet gennemsyret af uretfærdighed og ondskab.

Derfor sender Gud Amos for at forkynde dom over Israel. Gud er nemlig ikke en fjern Gud, der har "bedre ting at tage sig til". Tværtimod. Hvordan vi lever sammen som mennesker, er noget af det, som den almægtige Gud er allermest optaget af!

Guds storm

Hvem var så Amos? Vi får ikke meget at vide om ham, andet end at han var bosat i byen Tekoa, som lå i Sydriget ca. 8 km syd for Jerusalem, og at han arbejdede med at opdrætte kvæg og dyrke morbærfigentræer (7,14).

På dette tidspunkt var det normalt, at profeter blev oplært ved en slags profetskoler, men det var altså ikke tilfældet for Amos. "Jeg er ikke profet, jeg er ikke profetdiscipel" (7,14b), siger Amos selv meget ligefremt.

Men profetuddannelse eller ej, så er det Amos, Gud udvælger som redskab til at bringe sit ord til Israel. Så Amos bevæger sig fra sin hjemstavn i Sydriget til Nordriget, hvor han konfronterer præstestanden ved templet i Betel (7,10) med en række voldsomme domsudsagn fra Gud. Amos starter med at slå tonen an: "Herren brøler fra Zion" (1,2a). For de fleste vil dette have ledt tankerne hen på en mægtig løve, der står klar til at forsvare sit territorium for enhver pris.

Og til at starte med har brølet fra Herren nok lydt som sød musik i modtagernes ører, for Amos' første mange domsudsagn er ikke rettet mod Israel, men mod Israels mange nabofolk. Fra kap. 1 vers 3 til kap 2 vers 3 bliver Guds dom forkyndt som et stormvejr over den ondskab og uretfærdighed, som florerede i Damaskus, Gaza, Tyrus, Edom, Ammon og Moab. Dette var folkeslag, som de færreste i Israel havde noget til overs for, så Amos' domsord over dem har uden tvivl vakt begejstring.

Men så sker der noget, som nok har fået dem til at spidse ører og måske få bange anelser. For i kap. 2 vers 4-5 rammer Guds storm pludselig Amos' eget land og folk: Juda rige i syd. End ikke Amos's eget folk

går fri for den dom, som Amos forkynder. Og hvis Amos end ikke skåner sit eget folk, kunne der så måske være noget meget ubehageligt på vej til Nordriget?

Kigger man på et kort over Israel i Det Gamle Testamente, kan man få et praj om, hvad der er på vej. For hvis man på kortet sættet en cirkel om de folk og lande, som i 1,3 til 2,4 bliver ramt af Guds dom, tegner der sig et tydeligt mønster (se billede). Det, der finder sted, er ganske enkelt den totale omringelse af Israel på alle sider! Og dér i midten sidder lille Israel tilbage som midten af skydeskiven.

Penge, sex og magt

Og ganske rigtigt. Fra og med kap. 2 vers 6 og i resten af bogen er det Nordriget, der bliver ramt af dommens stormvejr. Gud er ganske enkelt *rasende* over den uretfærdighed som hersker i Israel.

Amos opregner helt fra starten og meget pædagogisk, hvad der var Israels hovedsynder (2,6-8):

- I vers 6-7a peger Amos på korruption af magten i samfundet og systematisk undertrykkelse af landets svageste.
- I vers 7b retter han blikket mod Israels skamløse udlevelse af seksuel synd.
- Endelig påpeger Amos i vers 8 den lovløse grådighed, som var blevet hverdag blandt Israels elite.

Det er svært ikke at bemærke, at disse tre synder hos Israel, svarer meget godt til det, som til alle tider har været menneskets mest vedholdende anledninger til synd: penge (v.8), sex (v.7b) og magt (v.6b-7a).

Disse tre snublesten er stadig i dag de primære indgange for synd og ondskab i vores verden. Menneskehjertet har ikke ændret sig i de sidste 3000 år, så ud fra Amos' Bog kan vi trygt regne med, at Gud også i dag er glødendes vred, når vi lader penge, sex og magt korrumpere vores samfund og hjerter.

Vi føler måske, at vi burde være i sikkerhed for dommen, fordi vi ligesom eliten i Israel føler os som pæne borgere og høflige naboer, der vel i det mindste ikke er *værre* end så mange andre. Og Gud har vel også vigtigere ting at tage sig af, ikke?

Vi føler måske, at vi burde være i sikkerhed for dommen, fordi vi ligesom eliten i Israel føler os som pæne borgere og høflige naboer, der vel i det mindste ikke er værre end så mange andre.

Men nej, ligesom Israels folk kan vi måske føle os godt tilpas, når Guds dom rammer alle slynglerne *derude*. Men når Guds storm hvirvler omkring alt og alle omkring os, skal vi vide, at det er fordi, vi selv er de næste. Der er nemlig ingen ondskab i verden, der ikke i det mindste findes en kim til i os selv. Det er Guds klare forkyndelse til os i Amos' Bog, og når Paulus i Romerbrevet så eftertrykkeligt sætter os alle på plads: "Derfor har du ingen undskyldning, du menneske, som dømmer, hvem du så er. For med din dom over andre fordømmer du dig selv; du, der dømmer, gør jo selv det samme (...) tror du, at du vil kunne flygte fra Guds dom?" (Rom 2,1+3b)

I næste artikel skal vi gennem Amos' Bog se nærmere på, hvad vi kan lære ved at se Guds vrede i øjnene, og i sidste artikel skal vi se, på hvilken måde Gud rækker håb ind i en håbløs situation. ■

Mit livsløb er i Guds hånd

AF IVAN JAKOBSEN

Da jeg var yngre, sang vi tit en sang, der hed: "Foran mig går en vej, *jeg ikke kender…*" Den beskriver noget af den usikkerhed, som vi alle oplever i livets forløb – det, at vi ikke kender fremtiden og ikke ved, hvad den bringer, og den usikkerhed, det medfører. Jeg har altid været glad for den sang, og den har et godt og beroligende omkvæd, som lyder:

"Men ét jeg ved: Mit liv er i Guds hænder, og Gud er evig kærlighed."

Når virkeligheden og idealet ikke passer sammen

De gode og store ord er dejlige at synge og tale om – og at give videre som en velmenende hilsen, når nogen har det svært. Men når virkeligheden trænger sig på, og jeg føler, jeg har brug for at kunne se ind i fremtiden og planlægge mit liv, er det svært at finde trøst i gode ord, hvis jeg ikke kan mærke, at mit liv faktisk er i Guds hænder.

Da min kone, Marianne, og jeg blev gift, talte præsten over teksten fra Salme 31, 15-16: "Jeg siger: Du er min Gud. Mit livsløb er i din hånd."

Det ord har vi holdt fast i lige siden og har ofte bekræftet hinanden i, at sådan hænger verden sammen. Uanset hvad der sker, er vores liv i Guds hånd. Og gang på gang er vi blevet bekræftet i, at det virkelig forholder sig sådan.

Der har været store beslutninger, der skulle træffes. Der har været hændelser i vores liv, som vi ikke havde kontrol over. Og der har været ting, som i en periode har gjort rigtig ondt. Men gennem alt dette har vi igen og igen kunnet bekræfte hinanden i, at vores liv har været i Guds hånd – og det har vi takket for.

Trods erfaringen er livet ikke så enkelt endda

Man kunne tro, at når vi har levet et langt liv med Gud og erfaret hans nærvær og indgriben gentagne gange, så bliver det lettere med tiden. Men sådan hænger tingene ikke nødvendigvis sammen.

Jeg skriver dette midt i en ny krise i mit liv. I en alder af 63 år står jeg uden arbejde om nogle få måneder. I al min selvsikkerhed har jeg tænkt, at jeg nok skulle finde et nyt arbejde – jeg har jo 45 års erfaring, uddannelse og kompetencer. Så mon ikke det nok skal gå? tænkte jeg, og jeg begyndte at søge arbejde.

Men på trods af alle mine selvbeskrevne kvaliteter må jeg konstatere, at jeg endnu ikke har fået job.

Situationen har naturligvis ført til en strøm af bønner til min himmelske far – både fra mig selv og fra mange af mine familie og venner. Men der sker ingenting. Gud er tavs, og jeg er snart arbejdsløs! Og tanken sniger sig ind: Hvad blev der lige af det med, at mit liv er i Guds hænder?

I denne proces har jeg talt med mange, som velmenende har forsøgt at trøste mig med, at jeg jo trods alt har mit gode helbred og kun mister mit arbejde – ikke mit liv. Alt dette er sandt, men mine følelser siger noget andet.

Et ord midt i mørket

Midt i min frustration over ikke at høre noget fra min himmelske far, fik jeg alligevel et ord, som i den grad gav mening. Det er fra Lukasevangeliet 17, vers 14: Ti spedalske kommer til Jesus og beder ham om at forbarme sig over dem. Han beder

FOTO: UNSPLASH

dem blot gå hen til præsterne og lade sig syne – ikke et eneste ord om, at han vil helbrede dem.

Bibelen fortæller, at det *var, mens de var på vej,* at underet skete, og de blev helbredt. *Mens de var på vej!*

Det blev et ord til mig. De ti spedalske kunne ikke se Jesu helbredelsesplan, selvom de havde bedt om hans barmhjertighed. De måtte gå i uvished – uden sikkerhed for, at der ville ske det, de inderligt havde håbet på. For det skete *mens de var på vej!*

Det, som lige nu er min personlige krise, er måske langt fra det, du som læser kæmper med. Men måske deler vi frustrationen over, at Guds klare plan for vores fremtid ikke er synlig for os lige nu. Vi har et stærkt ønske om at have styr på vores liv og alle dets mange facetter. Vi har svært ved at vente på Guds svar og ledelse.

Vi beder ham gribe ind – men dybest set ønsker vi, at han gør det *på vores måde og til den tid*, vi har sat. Men livet med Gud kan ikke sættes ind i en plan eller et Excel-regneark. I stedet bliver vi bedt om at gå – og så vil Guds vilje og indgriben ske.

Når alt kommer til alt – og selvom der er meget, jeg ikke forstår lige nu – trøster jeg mig med den gamle sang om den vej, jeg ikke kender. For den slutter med ordene:

”Men ét jeg ved: Mit liv er i Guds hænder, og Gud er evig kærlighed.”

Tak for det. ▪

Ivan Jakobsen
Landsleder i Luthersk Missions Børn og Unge
ivan@lmbu.dk

Da jeg så Jesus smile

BOGANMELDELSE AF STEFFEN BIRKMOSE

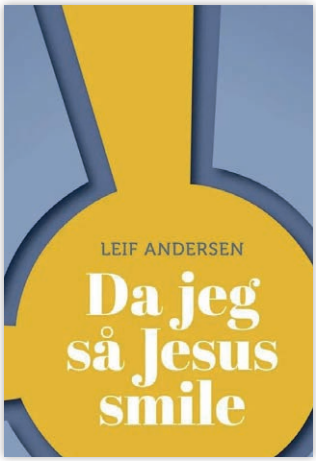

Da jeg så Jesus smile
Leif Andersen
Lohse, 2025
64 sider, kr. 149,95

Jeg kunne ikke lade være med at smile, da jeg første gang så titlen på Leif Andersens nye bog. En Leif Andersen-bog med en positiv titel. Det gjorde mig nysgerrig. Så da jeg blev bedt om at lave en anmeldelse af bogen, var jeg frisk.

Jeg blev dog lidt skuffet, da jeg modtog bogen. Kun 60 sider? Og så i en læsbar skriftstørrelse, store marginer og en lillefingertyk linjeafstand.

Bogen er en underfundig størrelse. Ikke kun i sin længde, men også i sin form og sit omdrejningspunkt. Den giver dog perfekt mening, hvis man har hørt Leif Andersen tale. Han gør nemlig det, som han i sine taler er en mester til. Nemlig at åbne et billede – eller i dette tilfælde fire billeder – for læseren.

Bogen indeholder, hvad der bedst kan betegnes som tre andagter. De to har udgangspunkt i ét kunstværk, og den sidste i to værker, som begge er at finde på samme altertavle.

Bogen åbner os for, hvad det betyder at se og ikke kun høre. For det, én kunstner har malet, kan åbne os for – eller gøre os bevidste om – nye dimensioner af Jesus. Noget, vi måske har læst eller hørt, men som vi først i mødet billedet bliver klar over.

Som Leif Andersen skriver: ”Freskoen viste mig ting, jeg godt vidste, men bare ikke havde set før.”

Den smilende Jesus, der byder velkommen med åbne arme for blot at nævne ét eksempel.

I de tre kapitler fører Leif Andersen os ind i meditationer over billederne, så både hans ord og billederne sætter sig i hjernebarken og er med til at udvide billedet af Jesus. Den korsfæstede og opstandne.

På trods af bogens længde er den berigende og kan stærkt anbefales. ▪

Bogen åbner os for, hvad det betyder at se og ikke kun høre.

I sit billede skabte han dem

BOGANMELDELSE AF BIRGITTE HJORTH VINDUM

I sit billede skabte han dem
Om kvinder og Guds godhed
Kathleen Nielson
LogosMedia, 2025
208 sider, kr. 199,95

I en tid, hvor holdninger angående køn og identitet brydes, og ikke så få afspejler en større og større grænseløshed, kommer denne bog med et velgørende og klart budskab. Kernen i bogens anliggende er: "… at spørge, hvordan den Gud, de kristne tror på, ser på kvinder – og at behandle frygten for, at han måske ikke ser helt positivt på dem".

For amerikanske Kathleen Nielson (KN) er det magtpåliggende ikke alene at søge Bibelens sandhed, men også at fremholde, at den er *god!* Guds ords suveræne autoritet er hendes klare udgangspunkt, når hun stiller de vanskelige spørgsmål om GT's love, kvinders rolle i ægteskab og menighed og igennem det hele peger på Guds fuldkomne *orden* i alt det skabte.

At mand og kvinde trods forskelle er lige værdifulde i Guds øjne, er grundforudsætningen. Med den imødegår KN de synspunkter, der får nogle til, ud fra skriften, at konkludere, at Gud *ikke* skulle værdsætte kvinder og påviser ud fra udvalgte tekster, at det modsatte er tilfældet. At Gud skulle være sexistisk, argumenterer

Forfatteren gør meget ud af at introducere læseren for flere af Bibelens kvindeskikkelser og deres tjeneste for Gud.

KN overbevisende imod. "Jesus omstyrtede de sexistiske holdninger og praksisser, der var almindelige i hans samtid".

Et interessant og nok sjældnere beskrevet emne handler om kvindens krop under overskrifter som: "Vores kroppe forkynder om faldet", "Vores kroppe forkynder om håb".

KN gør meget ud af at introducere læseren for flere af Bibelens kvindeskikkelser, såkaldte *billedbærere* (et begreb, hun flittigt benytter) og deres tjeneste for Gud. Fx profetinden, Debora og Miriam, Moses' søster, som var leder og profetinde. Men også Jesu møde med udstødte kvinder fremholdes som stærke vidnesbyrd om, hvordan Gud ser og behandler kvinder. Fx. den samaritanske kvinde, for hvem han endog åbenbarer, at han er Messias. Eksempler, som alle skal understøtte "et rungende „ja!" til Guds gave i form af stærke gudfrygtige kvinder dengang og nu".

Det er magtpåliggende for KN gennem alle 11 kapitler at formidle Guds *sindelag*. At Gud trods syndens ødelæggelse af hans gode forordninger *vil os noget godt*. Det ser jeg som en stor og meget sjælesørgerisk værdi i bogen!

Et andet og gennemgående tema handler om nødvendigheden af at alle, både mænd og kvinder, lærer at *underordne* sig Gud.

Jeg kunne nok ønske, at KN havde behandlet spørgsmålet om nutidig tjenestedeling mere konkret.

Bogen er sprogligt let tilgængelig, logisk struktureret og pædagogisk i sin opbygning, hvilket gør det nemt at følge tankegang og ræsonnementer. Jeg kan anbefale både kvinder *og* mænd at læse den! ■

De gode (nok) forældre

BOGANMELDELSE AF MATHIAS RICHARD JEFSEN-HANSEN

De gode (nok) forældre
Kærlighedens praksis i livet med børn
Lise og Frederik Berggren Smidt
Lohse og LogosMedia, 2025
256 sider, kr. 199,95

De seneste år har forældreskabet i stigende grad fyldt i medier og populærkultur. Hvad end det gælder debatten om mental load, TV2's populære komedieserie *De bedste år*, de mange "momfluencers" på Instagram eller fremkomsten af rådgivningsvirksomheder målrettet forældre, er det tydeligt, at forældreskabet er kommet på dagsordenen.

Det store fokus på forældreskabet har i nogle henseender været godt og gavnligt for os, der står midt i det. Men det har i den grad også lagt kimen til en stor usikkerhed for mange forældre, fordi det afføder langt flere spørgsmål, end det giver svar.

Derfor er det glædeligt, at Lise og Frederik Berggren Smidt har taget tidsånden seriøst og skrevet en bog med formålet "at præsentere et nådigt forældreideal" (citat fra bogens bagside).

Bogen skal have stor ros for at gå lige til sagen i analysen af samtiden ved at kaste et tiltrængt kritisk blik på det nye børnesyn, som i store dele af mediebilledet i dag får lov at stå mere eller mindre uimodsagt.

Det skinner tydeligt igennem, at forfatterne selv har fundet frimodighed til forældreskabet i den kristne tro.

Mange forældre oplever i dag, at de har svært ved at leve op til tidens idealer og egne forventninger. Bogen igennem skinner det nådige og realistiske blik på forældreskabet igennem.

Det betyder ikke, at man som læser undgår at forholde sig kritisk til sin egen praksis som forælder, for bogen kommer ind på mange af de steder, hvor skoen kan trykke. Men mere end noget andet er bogen opmuntrende. Det skinner tydeligt igennem, at forfatterne selv har fundet frimodighed til forældreskabet i den kristne tro.

Bogen rammer en god balance mellem et tilgængeligt sprog og et grundigt og velunderbygget indhold.

Hvert kapitel slutter med spørgsmål til refleksion og samtale. Dette gør bogen let at anvende i praksis og giver anledning til mange gode og vigtige samtaler forældrene imellem. Derfor kan det også give god mening at læse bogen over en længere periode for undervejs at give plads til de samtaler, bogen lægger op til.

Det er tydeligt, at forfatterne har stor sjælesørgerisk og terapeutisk erfaring og ved, hvordan man faciliterer gode samtaler om svære emner.

Jeg anbefaler bogen til alle, der står i den store, bøvlede og velsignede opgave at være forældre. Der er meget godt at hente, både i bogen og de samtaler, den lægger op til. ■

Fordyb dig i forkyndelse

DEN KRISTNE FORKYNDELSE – TEORI OG PRAKSIS FRA BIBELEN, I HISTORIEN, TIL VERDEN
Jakob V. Olsen (red.)
Kolon 2018

PROJEKT *GOD FORKYNDELSE*
God forkyndelse havde til hensigt at undersøge og vurdere forkyndelsen i 11 kristne organisationer samt definere, hvad god forkyndelse er. En empirisk undersøgelse blandt 1.785 tilhørere og 406 forkyndere var krumtappen i projektet.

JUST & SINNER

FORSKELLEN PÅ LOV OG EVANGELIUM
Video med Jordan B. Cooper, der forklarer, hvad lov og evangelium er.

ARTIKLER OM FORKYNDELSE
Læs meget mere om forkyndelse på TilLiv.dk.

UDGIVER:
Luthersk Mission
Industrivænget 40
3400 Hillerød

WWW.BUDSKABET.DK

TEMA:

Fejl i forkyndelsen

Når vi som kristne mødes, gør vi det ofte om forkyndelse. Og når vi sidder selv i bilen eller ordner opvasken derhjemme, sætter vi måske en prædiken på. Forkyndelsen præger os, og det er ikke uvæsentligt, hvad vi siger, og hvad vi lytter til.

Paulus fortæller os i Romerbrevet 10, at "troen kommer (...) af det, der høres". Det er altså virkelig vigtigt, hvad der bliver sagt fra prædikestolen, for om forkyndelsen er god eller dårlig, kan være forskellen på tro eller vantro hos tilhøreren.

Hvad skal man som tilhører være særligt opmærksom på, når man sidder under forkyndelse? Hvilke balancer skal man som forkynder tænke særligt over? Hvilke blinde vinkler er vigtige at belyse for at få en sund og bibelsk forkyndelse?

I dette nummer af Budskabet ønsker vi at sætte fokus på, hvordan forkyndelsen i den kristne menighed kan køre skævt, samt hvordan man fastholder de gode balancer i forkyndelsen.

FOTO: UNSPLASH

Sommetider kan man sætte sig et mål uden at have vejen derhen helt på plads, men det var ikke tilfældet i evigheden før skabelsen: Gud udvalgte os til frelse, og han planlagde *præcis*, hvordan den frelse skulle tilvejebringes.

ANDERS ZOLL LANDKILDEHUS SIDE 21

Opgøret med fortabelsen er en åndelig krise.

LARS MALMGAARD JENSEN SIDE 26